

Nr 30

Utlåtande i anledning av motioner angående lokaliserings- och regionalpolitik m. m.

I detta utlåtande behandlas i ett sammanhang följande motioner angående lokaliserings- och regionalpolitik m. m.:

- 1) I: 137 och II: 156
- 2) I: 219 och II: 240
- 3) I: 279 och II: 314
- 4) I: 282 och II: 316 (delvis)
- 5) I: 334 och II: 385
- 6) I: 336 och II: 444
- 7) I: 387 och II: 443
- 8) I: 522 och II: 626 (delvis)
- 9) I: 720 och II: 834
- 10) I: 721 och II: 835
- 11) I: 723 och II: 840
- 12) I: 724 och II: 847
- 13) I: 728 och II: 841
- 14) I: 731 och II: 838
- 15) I: 733 och II: 839
- 16) I: 736 och II: 846
- 17) I: 737 och II: 843
- 18) I: 739 och II: 829
- 19) I: 741 och II: 831
- 20) II: 97
- 21) II: 239
- 22) II: 383 (delvis)
- 23) II: 828
- 24) II: 849

Vissa närbesläktade frågor har behandlats i statsutskottets utlåtande nr 57 angående anslag för budgetåret 1969/70 till regional utveckling, m. m. Vad där hemställts har riksdagen bifallit.

Remissyttranden har av utskottet inhämtats

dels från domänverket, Skogsindustriernas samarbetsutskott och Sveriges

skogsägareföreningars riksförbund över motionerna I: 728 och II: 841, om förläggande av en statlig eller halvstatlig massafabrik i Västerbottens inland, dels från Reso, Svenska turistföreningen och Svenska turisttrafikförbundet över motionerna I: 737 och II: 843, om åtgärder i syfte att främja turismen i Norrland.

Över motionerna I: 334 och II: 385, I: 723 och II: 840, I: 724 och II: 847, I: 739 och II: 829, II: 239 samt II: 828, vilka alla avser vissa Norrlands- och glesbygdsproblem, har Samarbetsdelegationen för de fyra nordligaste länen inkommit med ett yttrande.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har till utskottet överlämnat avskrift av en till Konungen ställd skrivelse från länsstyrelsen angående utvecklingen i länet.

Motionsyrkandena

Med angivande tillika av motionärernas namn m. m. återges motionsyrkandena i det följande i samma ordning som de behandlas i utskottets yttrande och med samma bokstavsbezeichnungar som förekommer i utskottets hemställan.

A) Den lokaliseringspolitiska stödverksamhetens inriktning och utformning och därmed beslätade frågor behandlas i

a) de likalydande motionerna I: 387 av herr *Virgin m. fl.* och II: 443 av herr *Holmberg m. fl.*, vari bl. a. hemställes att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t (1.) uttala att de riktlinjer angående lokaliseringspolitiken som i motionerna anges måtte delges 1968 års lokaliseringsutredning för beaktande;

b) de likalydande motionerna I: 720 av herrar *Bengtson* och *Nils-Eric Gustafsson* och II: 834 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställes att riksdagen skall i princip uttala sig för en mer aktiv lokaliseringspolitik i fråga om varaktiga sysselsättningsmöjligheter i olika regioner för tiden från och med den 1 juli 1970 enligt i motionerna angivna grunder;

c) de likalydande motionerna I: 279 av herrar *Mårtensson* och *Wååg* och II: 314 av herrar *Johnsson* i Blentarp och *Johansson* i Simrishamn, vari hemställes att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning om formerna för en obligatorisk anmälningsplikt för all nyetablering av industrier och annan företagsamhet;

d) de likalydande motionerna I: 731 av herr *Johan Olsson m. fl.* och II: 838 av herrar *Johansson* i Skärstad och *Mattsson*, vari hemställes att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att i tilläggsdirektiv till 1968 års utbildningsutredning och 1968 års lokaliseringsutredning klargöres, att utbyggnaden av det högre utbildningsväsendet skall utnyttjas som ett regionpolitiskt medel enligt i motionerna anförda riktlinjer.

B) En parlamentarisk utredning angående glesbygdernas problem be-
gärs i

a) de ovan under A.a nämnda likalydande motionerna I: 387 av herr *Virgin m. fl.* och II: 443 av herr *Holmberg m. fl.*, vari vidare hemställas att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t (2.) hemställa om tillsättandet av en parlamentarisk utredning angående glesbygdernas problem;

b) de likalydande motionerna I: 522 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 626 av herr *Hedlund m. fl.*, vari — såvitt motionerna hänvisats till bankoutskottet — hemställas att riksdagen skall (III.) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt tillsättande av en parlamentarisk utredning rörande glesbygdensproblemen med uppgift att snarast möjligt lägga fram förslag till en långsiktsslösning med sådana åtgärder, att glesbygdensbefolkningen beredes möjligheter till en tillfredsställande service på grundval av ett så långt möjligt förstärkt näringsliv i glesbygderna och därutöver i nödvändig utsträckning ett kompletterande stöd från samhället;

c) de likalydande motionerna I: 739 av herr *Sveningsson m. fl.* och II: 829 av herr *Enarsson m. fl.*, vari hemställas att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om tillsättande av en parlamentarisk utredning för de speciella problem som sammanhänger med glesbygderna.

De under b) nämnda motionerna har i övrigt hänvisats till statsutskottet och behandlats i dess utlåtanden nr 57 och 58, vilka godkänts av riksdagen.

C) Önskemål rörande den regionalpolitiska planeringsverksamheten framförs i

a) de likalydande motionerna I: 721 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 835 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställas att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt tillsättande av en parlamentarisk arbetsgrupp för utarbetande av ett regionalpolitiskt handlingsprogram i syfte att enligt motionerna skapa ett så långt möjligt decentraliserat samhälle;

b) motionen II: 828 av herr *Elmstedt m. fl.*, vari hemställas att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

att en forskargrupp med parlamentariskt inslag måtte tillsättas för studium, kartläggning och belysning av de långsiktiga verkningarna i stort av i motionen påtalade, pågående strukturförändringar,

att forskning, med syfte att utröna förutsättningarna för att utveckla eller uppehålla befolkningsbalans i relativt glesbefolkade regioner, må bedrivas i en representativ region omfattande både egentlig glesbygd och tätorter i enlighet med vad i motionen anförts, samt

att en sådan översyn och samordning måtte genomföras att de totala samhällsekonomiska verkningarna bättre beaktas vid pågående och kommande

riks- och regionplanering och vid genomförandet av olika samhällsinsgripande åtgärder;

c) de likalydande motionerna I: 334 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 385 av herr *Wedén m. fl.*, vari hemställes att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att en regional ekonomisk planering med mål för utvecklingen i olika delregioner i Norrland kommer till stånd utan dröjsmål och att ett näringspolitiskt program med klar målsättning för den framtida norrlandspolitiken uppgörs med ledning av den regionala planeringen;

d) de likalydande motionerna I: 336 av herr *Per Jacobsson* och II: 444 av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.*, vari hemställes att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t hemställa att i motionerna anförda synpunkter beaktas och att lämpligt organ, »förslagsvis den inom näringsdepartementet tillsatta arbetsgruppen för speciella norrlandsfrågor», får i uppdrag att vidare bearbeta och framlägga förslag i enlighet med motionernas syfte;

e) de likalydande motionerna I: 736 av herr *Rönberg m. fl.* och II: 846 av herr *Skoglund m. fl.*, vari hemställes att riksdagen vid behandlingen av statsverkspropositionen, huvudtitlarna 11 och 13, skall beakta de i motionerna anförda synpunkterna och understryka angelägenheten av snara åtgärder på närings- och regionpolitikens område.

D) Viss utredningsverksamhet i anslutning till det regionalpolitiska planeringsarbetet föreslås i motionen II: 239 av herr *Haglund m. fl.*, vari hemställes att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om tilläggsdirektiv till 1968 års lokaliseringsutredning beträffande produktionskostnader och lönsamhetskalkyler inom exempelvis några norrlandsregioner och de regioner som angetts i 1969 års statsverksproposition samt någon av de tre storstadsregionerna.

E) Frågan om lokalisering av statlig verksamhet behandlas i de likalydande motionerna I: 733 av herr *Johan Olsson m. fl.* och II: 839 av herr *Josefson* i Arrie *m. fl.*, vari hemställes att riksdagen skall

1) i princip uttala sig för »att den statliga förvaltningen i möjlig utsträckning bör lokaliseras till andra orter än Stockholm»,

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om »skyndsamt upprättande av plan för utflyttning av de centrala ämbetsverk och andra statliga verksamheter från Stockholm till andra orter som kan anses lämpligt och möjligt».

F) Avfolkningsbygdernas problem behandlas ytterligare i de likalydande motionerna I: 723 av herr *Nils-Eric Gustafsson* och II: 840 av herrarna *Larsson* i Norderön och *Eriksson* i Bäckmora, vari hemställes att riksdagen skall göra en allmän principdeklaration om bygdetrygghet i enlighet med vad som angetts i motionerna.

Olika förslag med avseende på Norrland eller delar därav framläggs i

G) de likalydande motionerna I: 219 av herr *Karl Pettersson* och II: 240 av herrar *Jönsson* i Ingemarsgården och *Larsson* i Norderön, vari hemställes att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att förslag utarbetas i enlighet med vad i motionerna anförts, »vilket går ut på att Jämtlands län, såsom ett speciellt inlandslän, blir försöksområde för lokaliseringpolitiska insatser och att hänsyn därtill toges vid utformningen av riktlinjerna för den fortsatta lokaliseringpolitiska verksamheten»;

H) motionen II: 849 av herr *Stridsman*, vari hemställes att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till nästa års riksdag om riktlinjer för försöksverksamhet i Norrbottens län med ett allsidigt regionalt utvecklingsstöd i enlighet med motionens syfte;

J) de likalydande motionerna I: 724 av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.* och II: 847 av herr *Skoglund m. fl.*, vari hemställes att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t anhålla att nu pågående utredningar, skogsbruksutredningen och skogspolitiska utredningen, ges direktiv »att i samråd och med förtur snarast möjligt avge särskilda förslag till ur sysselsättningspolitisk synpunkt lämpliga åtgärder till stöd för skogsbruket i Norrlands inland», varvid av motionärerna anförda synpunkter bör vinna beaktande;

K) de likalydande motionerna I: 282 av herr *Werner* och II: 316 av fru *Marklund m. fl.*, vari — såvitt motionerna behandlas i detta utlåtande — hemställes att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa

att en plan utarbetas för att i norrlandslänen skapa statliga metall- och verkstadsföretag, med beaktande av behovet av industrietablering i norrlandslänens inland,

att en norrbottnisk verkstadsindustri etableras, baserad på produktionen vid LKAB och NJA, samt

att möjligheten till lokaliseringssöd åt statliga företag beaktas för investeringar till utbyggnad av Karlsborgsverken;

L) de likalydande motionerna I: 728 av herrar *Per Jacobsson* och *Axel Andersson* och II: 841 av herr *Larsson* i Umeå, vari hemställes att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsamt utredning om förläggande av en statlig eller halvstatlig massafabrik till Västerbottens inland, förslagsvis till Storuman;

M) de likalydande motionerna I: 737 av fröken *Stenberg m. fl.* och II: 843 av herrar *Nilsson* i Tvärålund och *Larsson* i Umeå, vari hemställes att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t måtte i enlighet med i motionerna uppdragna riktlinjer vidtaga åtgärder i syfte att främja turismen i Norrland.

De under K) nämnda motionerna behandlas i övrigt i utskottets utlåtande nr 32.

Förslag avseende särskilda regioner utanför Norrland framläggs i

N) de likalydande motionerna I: 741 av herr *Österdahl* och II: 831 av herrar *Gustafsson* i Stenkyrka och *Franzén* i Träkumla, vari hemställes att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala »att en särskild delegation tillsättes som har till uppgift att åstadkomma etablering av statlig verksamhet på Gotland»;

O) de likalydande motionerna I: 137 av herr *Werner* och II: 156 av fru *Ryding m. fl.*, vari hemställes att riksdagen skall

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att delegationen för statlig industrietablering anmodas att skyndsamt utreda förutsättningarna för anläggandet av basindustrier i Kalmar, Blekinge och Kronobergs län,

dels ge Kungl. Maj:t till känna de i motionerna anförda synpunkterna angående »det angelägna behovet av åtgärder för att vidga Sveriges handel med övriga östersjöländer i syfte att åstadkomma en näringsmässig stimulans inom bl. a. de sydöstra kustlandskapen»;

P) motionen II: 383 av fru *Ryding m. fl.*, vari — såvitt motionen hänvisats till bankoutskottet — hemställes att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa

att frågan om en statsägd skogsindustri i Värmland med i huvudsak den icke bolagsägda skogen som underlag utredes och att jämväl frågan om åtgärder i syfte att genom utveckling av nya produkter och vidareförädling tillvarataga skogsindustrins avfallsprodukter prövas, och

att med den värmländska järnindustrin som bas en statsägd verkstadsindustri i länet skapas;

Q) motionen II: 97 av fru *Marklund m. fl.*, vari hemställes att riksdagen i samband med behandling av statsverkspropositionen Bil. 13 C: Inrikesdepartementet »Regional utveckling» skall besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att delegationen för statlig industrietablering får i uppdrag att verkställa en utredning av näringsstrukturen i Bergslagen samt framlägga förslag om lokaliseringspolitiska åtgärder syftande till att bryta ensidigheten i näringslivet samt att förstärka näringslivet inom området.

Den under P) nämnda motionen har i övrigt hänvisats till statsutskottet och behandlats i dess utlåtanden nr 6 och 9, vilka godkänts av riksdagen.

Uppgifter i anslutning till motionerna

Riktlinjer för lokaliseringspolitiken

Mål och riktlinjer för lokaliseringspolitiken angavs genom beslut av 1964 års riksdag (prop. 185, BaU 48, rskr 408). Enligt detta skulle politiken syfta till att främja en sådan lokalisering av näringslivet att landets tillgångar av kapital och arbetskraft blev fullt utnyttjade och fördelade så att ett snabbt ekonomiskt framåtskridande gynnades. Utvecklingen borde vidare styras i sådana banor att det stigande välståndet fördelades på ett rättvist sätt och att människorna i olika delar av landet erbjöds en tillfredsställande social

och kulturell service. Även försvarspolitiska synpunkter borde beaktas. I beslutet framhölls samhällets ansvar för att strukturomvandlingen och den ekonomiska expansionen kunde ske i sådana former och sådan takt att de enskilda individernas trygghet värnades. Lokaliseringspolitiken borde därför även inriktas på att minska de anpassningssvårigheter som den enskilde ställs inför i ett utvecklingsskede kännetecknat av omfattande strukturrationalisering inom näringslivet med åtföljande befolkningsomflyttning.

Lokaliseringsstödets former och organisation

Enligt statsmakternas beslut bedrivs den lokaliseringpolitiska verksamheten efter två huvudlinjer. Den ena innebär åtgärder för att förbättra den regionala planeringsverksamheten i avsikt att få till stånd en mera målmedveten och samordnad fördelning av utbyggnadsresurserna. Detta arbete har sin tyngdpunkt i länen. I varje län har sålunda inrättats ett planeringsråd med uppgift att som rådgivande instans delta i länsstyrelsens behandling av viktigare ärenden rörande bl. a. samhällsplanering och lokaliseringsverksamhet. Länsstyrelsernas resurser för utrednings- och planeringsverksamhet har förstärkts. Samordning och metodutveckling beträffande den nu berörda planeringsverksamheten sker inom inrikesdepartementet. Ett särskilt organ, lokaliseringsberedningen, har inrättats för samråd i frågor rörande samhällsplanering och lokalisering. Till beredningen har knutits en expertgrupp för regional utredningsverksamhet.

Den andra huvudlinjen i lokaliseringpolitiken är det direkta lokaliseringstöd som utgår under en femårig försöksperiod, omfattande budgetåren 1965/66—1969/70. Detta stöd utgår i form av lån och bidrag och är avsett att stimulera till etablering och utbyggnad av företag i orter och områden, som från samhällsekonomisk synpunkt och i övrigt framstår som lämpliga lokaliseringssorter.

Stöd i nu nämnda former kan utgå vid ny-, om- och tillbyggnad av industrianläggning och turistanläggning. Lån kan utgå även till anskaffning av maskiner m. m. Stödåtgärderna inriktas i första hand på det s. k. norra stödområdet, omfattande Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Väster-norrlands län samt vissa särskilt angivna kommunblock i Gävleborgs, Kopparbergs, Värmlands, Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län. I övriga delar av landet kan lokaliseringstöd utgå i särskilda fall, såsom när avsevärda sysselsättningsvårigheter förutses eller har uppkommit till följd av industrinedläggning i samband med omfattande branschrationalisering eller av liknande orsak eller när speciella skäl talar för att ytterligare industri-företag bör tillföras en industriort med ensidigt näringsliv.

Medelsramen för lokaliseringstöd under försöksperioden utgjorde ursprungligen 800 milj. kr. Ramen har sedermera utökats i olika etapper. Enligt förslag i årets statsverksproposition har den enligt riksdagens beslut (SU 57) vidgats till 1 100 milj. kr., varav 200 milj. kr. för bidrag och 900 milj. kr. för lån.

Utöver det särskilda lokaliseringsstödet har även andra medel använts i lokaliseringspolitiskt syfte. Före tillkomsten av nuvarande särskilda lokaliseringsstöd användes från år 1963 fram till mitten av år 1965 statskommunala beredskapsarbeten i lokaliseringspolitiskt syfte. Denna verksamhet innebär att kommunerna kunde få tillstånd att som beredskapsarbete uppföra industrilokaler för uthyrning eller överlåtelse. Statsbidrag utgick för att täcka en del av byggnadskostnaderna, vanligtvis en tredjedel men i vissa fall upp till hälften. Under perioden 1 juli 1963—30 juni 1965 hade vidare arbetsmarknadsstyrelsen bemyndigande att medge att investeringsfondsmedel togs i anspråk i lokaliseringspolitiskt syfte. Efter juni 1965 har Kungl. Maj:t i flera fall lämnat företag sådana tillstånd att använda investeringsfondsmedel. Dessa medgivanden har varit förbundna med vissa begränsningar beträffande de förmåner som är förenade med användningen av investeringsfondsmedel.

Lokaliseringsstödet omfattning och verkningar

Under den hittills förflutna delen av försöksperioden, dvs. under tiden 1 juli 1965—31 december 1968, har lokaliseringsstöd beviljats med sammanlagt 698 milj. kr., avseende 411 arbetsställen. Av detta belopp har 568 milj. kr. utgått som lån och 130 milj. kr. som bidrag. Enligt de berörda företagens egna beräkningar har härigenom skapats nya sysselsättningstillfällen för sammanlagt 12 300 personer. Stödets geografiska fördelning framgår av tabell 1 på nästa sida.

Drygt 70 procent av det beviljade lokaliseringsstödet och ca 65 procent av det beräknade tillskottet av arbetstillfällen hänför sig till stödområdet. De största insatserna har gjorts i norrlandslänen, till vilka drygt 50 procent av det totala stödet och 43 procent av sysselsättningstillskottet har gått. Till mycket betydande del — ca 69 procent — har stödet inom detta område kommit kommunblocken vid kusten till godo. För Norrbottens län är den andel av stödet som gått till kommunblocken vid kusten 56 procent, för Västerbottens län 78 procent, för Västernorrlands län 96 procent och för Gävleborgs län 38 procent.

Utanför stödområdet har större lokaliseringsinsatser gjorts i Kopparbergs, Värmlands, Älvsborgs, Blekinge, Kalmar och Östergötlands län. Det största tillskottet av arbetstillfällen beräknas ha uppkommit i Älvsborgs län. Det stöd som givits till arbetsställen utanför stödområdet betingas främst av att strukturomvandlingen inom industrin i förening med konjunkturavmattningen under de senaste åren skapat ett behov av punktinsatser på skilda orter.

Det bör påpekas, att de data som anges för tillskottet till sysselsättningen som följd av lokaliseringsinsatser grundar sig på uppgifter som lämnats av företagen i fråga i samband med ansökan om lokaliseringsstöd. Dessa uppgifter kan i vissa fall antas överskatta de direkta sysselsättningseffekterna av investeringarna. Å andra sidan begränsas effekterna av lokaliseringsstö-

Tabell 1. Statligt lokaliseringsstöd 1.7.1965—31.12.1968

Län	Antal arbets- ställen	Beräknad investe- rings- kostnad, mkr.	Beviljat stöd, totalt		Beräknat syssel- sättningstillskott	
			Mkr.	Procentu- ell fördel- ning	Antal arbets- tillfällen	Procentu- ell fördel- ning
<i>I stödområdet</i>	351	930,6	497,7	71,3	8 089	65,5
Norrbottnen	60	81,6	50,7	7,3	640	5,2
Västerbottnen	62	171,5	98,8	14,2	1 862	15,1
Jämtland	44	54,1	34,9	5,0	593	4,8
Västernorrland	45	321,2	127,9	18,3	1 342	10,9
Gävleborg	30	60,2	39,7	5,7	741	6,0
Kopparberg	40	56,9	31,6	4,5	620	5,0
Värmland	44	94,7	57,7	8,2	1 245	10,1
Älvsborg	16	71,6	44,0	6,3	782	6,3
Göteborg och Bohus	10	18,8	12,4	1,8	264	2,1
<i>Utanför stödområdet</i>	60	379,5	200,6	28,7	4 255	34,5
Gävleborg	5	9,3	5,0	0,7	183	1,5
Kopparberg	10	60,1	39,6	5,7	452	3,7
Västmanland	2	4,5	2,8	0,4	30	0,2
Örebro	3	7,8	4,6	0,7	97	0,8
Värmland	11	49,0	23,9	3,4	232	1,9
Skaraborg	1	3,1	1,9	0,3	70	0,6
Älvsborg	5	74,3	24,0	3,4	1 087	8,8
Göteborg och Bohus	2	15,5	10,4	1,5	172	1,4
Malmöhus	1	1,5	0,9	0,1	25	0,2
Kristianstad	2	2,6	1,7	0,2	31	0,2
Blekinge	1	42,0	30,0	4,3	725	5,9
Gotland	2	2,6	1,7	0,2	8	0,1
Kalmar	7	54,7	28,5	4,1	511	4,1
Kronoberg	1	2,9	1,9	0,3	17	0,1
Östergötland	7	49,5	23,6	3,4	615	5,0
<i>Hela riket</i>	411	1 310,0	698,3	100,0	12 344	100,0

Källa: AMS, Meddelanden från utredningsbyrån 1969: 4

det inte till dessa omedelbara sysselsättningsökningar. De investeringar som genomförts inom främst industrisektorn kan nämligen beräknas ha fått en inte oväsentlig följdverkan på sysselsättningen inom handeln och service-näringarna. Vissa undersökningar som gjorts tyder på att det råder en tämligen god överensstämmelse mellan de sysselsättningseffekter som angivits och de som faktiskt uppkommer.

En fördelning av lokaliseringsstödet på industribranscher visar att ca 39 procent av stödet gått till företag inom metall- och verkstadsindustrin, ca 23 procent till företag inom trä- och möbelindustrin och ca 17 procent till företag inom massa-, pappers- och pappersvaruindustrin.

Det lokaliseringsstöd som hittills utlämnats fördelar sig på budgetåren 1965/66, 1966/67 och 1967/68 med 199, 229 resp. 151 milj. kr. Motsvarande belopp avseende stödområdet är 189, 134 och 111 milj. kr. De relativt sett låga belopp som noteras för budgetåret 1967/68 torde hänga samman med

den allmänna stagnationen av industrins investeringsverksamhet under denna period. De sjunkande belopp som redovisas för stödområdet kan därutöver tänkas tyda på en minskande tillgång på lokaliseringsbara projekt i dessa regioner. Det bör i detta sammanhang anmärkas, att stödverksamheten efter hand under inverkan av den fortgående strukturrationaliseringen också fått en i viss mån ändrad inriktning. Sålunda har under det senaste budgetåret lokaliseringsinsatser i ökad utsträckning gjorts i förebyggande syfte. Stöd har i högre grad än tidigare lämnats för att genom investeringar i rationaliseringssyfte möjliggöra företagets fortsatta verksamhet och därigenom bidra till att sysselsättningen upprätthålles.

Regionalpolitisk planering: länsplanering 1967

Efter hand som den utrednings- och planeringsverksamhet som bedrivits inom ramen för lokaliseringspolitiken har fortskridit har verksamheten kommit att få en vidare syftning, som går utöver den som avsågs i 1964 års beslut om lokaliseringspolitiken. Som ett sammanfattande begrepp för de insatser från samhällets sida som här åsyftas har benämningen regionalpolitik börjat användas. I årets statsverksproposition hänförs till regionalpolitiken »olika strävanden, som har till syfte att förena ett effektivare resursutnyttjande och ökad ekonomisk tillväxt med förbättrad jämvikt i den näringsgeografiska utvecklingen och därigenom skapa ökad jämlikhet i ekonomiskt och socialt avseende mellan de människor som bor i olika regioner». Lokaliseringspolitiken kan betecknas som ett led i regionalpolitiken, såsom den här definieras.

En huvudlinje i lokaliseringspolitiken enligt 1964 års beslut var, som ovan redovisats, en förbättrad regional samhällsplanering. Ansvaret härför lades på länsstyrelserna, vilka skulle biträdas av planeringsråd. För att planeringen skulle få stadga och likformighet uppdrog Kungl. Maj:t åt länsstyrelserna och planeringsråden att i enlighet med anvisningar som utarbetats inom inrikesdepartementet genomföra en försöksplanering med lokaliseringspolitisk inriktning. Resultatet av denna planering, som betecknats »länsplanering 1967» redovisas i årets statsverksproposition (bil. 13, s. 92 ff.). Sedan Kungl. Maj:ts anmälan angående den regionalpolitiska utvecklingsplaneringen behandlats av statsutskottet har riksdagen till Kungl. Maj:t gjort visst tillkännagivande i ämnet (SU 57).

Huvudsyftena med länsplaneringen var att lägga grunden till en bättre samordning av de statliga länsorganens beslut om fördelning av utbyggnadsresurser mellan olika orter och regioner och att nå fram till en regionalpolitisk målsättning, som kunde bli vägledande vid fördelningsbeslut av olika slag. Vid genomförandet av länsplanering 1967 har bl. a. kommuner och näringsliv haft möjligheter att medverka, dels genom planeringsråden, dels genom att planeringen först utarbetats i en preliminär version som landstingens förvaltningsutskott och kommunblockens samarbetsnämnder m. fl. fått yttra sig över.

Som underlag för sina bedömningar har länsstyrelsen/planeringsrådet haft bl. a. följande tre typer av information. (1) En befolkningsprognos, som räknats fram på grundval av vissa gemensamt för hela landet fixerade antaganden om befolknings- och näringslivsutveckling i kommunblocken fram till år 1980 (prognos 1). (2) En prognos som anger länsstyrelsernas uppfattning om innebörden av rådande utvecklingstendenser i fråga om blockens framtida befolkning, sysselsättning m. m. (prognos 2). (3) Information om målsättningen för kommunernas planering, i första hand bostadsbyggnadsprogrammen.

På grundval av den här angivna informationen och ett antagande om oförändrade förutsättningar i fråga om möjligheterna att påverka utvecklingen har länsstyrelsen/planeringsrådet formulerat en regionalpolitisk målsättning, uttryckt i vissa ramvärden för befolkningen i varje kommunblock år 1980. Om befolkningstalen enligt denna målsättning avviker från vad som anges i prognos 2 innebär detta att länsstyrelsen/planeringsrådet ansett det motiverat att korrigera den prognostiserade utvecklingen.

Efter det att planeringsarbetet på regional nivå avslutats har inom inrikesdepartementet prognos 1 vidareutvecklats och ett nytt alternativ (prognos 0) framräknats. Härvid har även de skilda länsresultaten sammanställts och värderats.

De målsättningar rörande befolkningsutvecklingen som framkommit i länsplanering 1967 ligger i flertalet fall mycket nära länsstyrelsernas prognoser. I 16 län överensstämmer befolkningsvärdena i målsättningen med de i prognos 2 angivna eller avviker från dessa med högst 3 procent. I fem län ligger målsättningen mer än 5 procent över vad som anges i prognos 2, nämligen i Norrbottens, Jämtlands, Gotlands, Östergötlands och Kopparbergs län.

Då det gäller de bedömningar rörande utvecklingen inom näringslivet, som redovisas i länsplanering 1967, kan följande noteras. Sysselsättningen inom jordbruk och skogsbruk minskar enligt länsstyrelsernas prognos med ca 24 procent per femårsperiod under tiden 1965—1980. Enligt prognos 0 skulle nedgången bli ca 28 procent per femårsperiod. De båda prognoserna är ganska samstämmiga då det gäller jordbruket men skiljer sig avsevärt i fråga om skogsbruket. För industrisysselsättningen innebär länsstyrelsernas prognos en uppgång med drygt 12 procent under perioden 1960—1980. De betydande regionala skillnader, som utvecklingen under åren 1960—1965 innebär, skulle enligt prognosen inte komma att prägla den fortsatta utvecklingen. Följden av de omfördelningar av industrisysselsättningen mellan länen, som prognosen implicerar, skulle bli en smärre förskjutning av industrins tyngdpunkt mot Smålands-länen, Hallands, Göteborgs och Bohus samt Västerbottens län. Länsstyrelsernas prognos för sysselsättningen inom byggnadsverksamheten baseras i allmänhet på 1965 års långtidsutredning. Detsamma synes i stor utsträckning gälla prognosen för servicesektorn.

Om det arbetskraftsbehov som länsstyrelsernas prognos innebär ställs mot det sannolika utbudet av arbetskraft år 1980 framkommer ett betydande

arbetskraftsunderskott. De regionalpolitiska målsättningarna för år 1980 innebär en ännu större brist. En jämförelse mellan prognos 2 och målsättningarna för länen visar att länsstyrelserna/planeringsråden i allmänhet accepterat en planeringsnivå som innebär ett stort arbetskraftsunderskott medan man i län med överskott på arbetskraft genomgående eftersträvat en sådan korrigerig av den prognostiserade utvecklingen att överskottet skall minska eller försvinna.

Utarbetande av regionalpolitiska handlingsprogram

Länsplanering 1967 mynnade ut i målsättningar uttryckta i ramvärden för befolkningen kommunblocksvi år 1980. I statsverkspropositionen kommenteras bl. a. dessa målsättningar och de prioriteringar som kommit till uttryck. I mars 1969 uppdrog Kungl. Maj:t åt länsstyrelserna att med utgångspunkt häri samt i eventuella uttalanden från riksdagens sida försöksvis utarbeta konkreta regionalpolitiska handlingsprogram för länen. Avsikten är sålunda att fullfölja länsplanering 1967 bl. a. i det avseendet att den nya planeringsomgången avses belysa vilka åtgärder i form av offentliga investeringar och andra insatser som fordras om den regionala utvecklingen skulle följa målsättningarna i länsplanering 1967 med beaktande av de modifieringar som följer av vad statsmakterna uttalat.

Underlaget för den fortsatta planeringen och för utarbetandet av handlingsprogram skall insamlas genom enkäter till primärkommuner och lands-ting och genom samverkan med berörda statliga myndigheter. Informationen skall främst avse de beräknade investeringsbehoven under perioden fram till 1980. Vidare skall från kommunerna insamlas dessas förslag till åtgärder för att mera stadigvarande påverka sysselsättningsutvecklingen samt synpunkter på frågan om vilka åtgärder som behöver vidtagas för att en tillfredsställande samhällelig service i olika avseenden skall kunna erhållas.

Handlingsprogrammen skall innehålla förslag till åtgärder av regionalpolitisk betydelse samt en prioritering mellan kommunblock av insatserna. En redovisning skall sålunda ske av vilka åtgärder som kan vidtas för att mera stadigvarande påverka sysselsättningsutvecklingen i en riktning som svarar mot den regionalpolitiska målsättningen. Programmen skall vidare innehålla förslag till åtgärder i syfte att tillgodose en tillfredsställande samhällelig service i orter och områden där tillväxtfrämjande samhällsinsatser inte bör komma i fråga. Det skall i samtliga dessa så långt möjligt anges i vilka kommunblock åtgärder i första hand bör vidtas. I vissa fall kan det bli nödvändigt att prioriteringen avser orter inom kommunblocken. Slutligen skall redovisas en prioritering av de kommunala och statliga investeringsbehoven mellan olika kommunblock.

Uppläggnigen av arbetet med de regionala handlingsprogrammen ansluter nära till det förfarande som tillämpades vid utarbetandet av länsplanering 1967. Ansvarer faller i första hand på länsstyrelserna och planeringsråden. Arbetet skall inledas med att länsstyrelsen/planeringsrådet i samver-

kan med länsavdelningen av Svenska kommunförbundet vid särskilda konferenser informerar kommuner och kommunblock om planeringens ändamål och uppläggning. Härfter genomförs en enkät till kommunerna rörande dessas investeringsbehov m. m. Huvudansvaret för slutredovisningen och för utarbetandet av handlingsprogrammet åvilar länsstyrelsen/planeringsrådet. Handlingsprogrammet utarbetas först i preliminär form och remitteras till kommunblockens samarbetsnämnder och till landstingens förvaltningsutskott. Länsstyrelsernas/planeringsrådets slutliga redovisning avses föreligga våren 1971.

Lokaliseringspolitiskt samarbete mellan staten och näringslivet

Regeringen har under våren 1969 inlett ett samarbete med Sveriges industriförbund syftande till åtgärder för att främja en förbättrad regional balans i fråga om sysselsättningsutvecklingen. Insatserna skall göras i regioner med underskott på arbetstillfällen, främst Norrland. En arbetsgrupp med företrädare för staten och Industriförbundet har tillsatts.

I en promemoria som bifogades regeringens inbjudan till samarbetet lämnas en redogörelse för den hittills bedrivna lokaliseringpolitiken och för länsplanering 1967. Vidare redovisas några erfarenheter av den lokaliseringpolitiska stödverksamheten. Därvid konstateras, att denna haft störst framgång under högkonjunkturåren, vilket anses sammanhänga dels med att den totala investeringsverksamheten legat högt, dels med att företagen haft svårt att tillgodose sina arbetskraftsbehov i södra och mellersta Sverige. Utvecklingen under senare tid har emellertid, framhålls det, medfört att de regionala skillnaderna i sysselsättningen mellan norra och södra Sverige förstärkts. En intensifierad lokaliseringpolitisk stödverksamhet anges därför som erforderlig om målen för den regionala politiken skall kunna nås. Slutligen erinras om att den nu realiserade konjunkturförbättringen lett till en starkt ökad efterfrågan på arbetskraft i södra och mellersta Sverige samtidigt som en besvärande arbetslöshet kvarstår i de norra delarna av landet. Den goda tillgången på arbetskraft i norra Sverige anses i detta läge öka möjligheterna till lokalisering av företagsamhet dit.

I promemorian erinras vidare om att de målsättningar som länen utarbetat inom ramen för länsplanering 1967 innebär betydande anspråk på nya arbetstillfällen inom industri och servicenäringar. Anspråken är av en sådan storleksordning att det framstår som nödvändigt att rangordna de olika kommunblocken med hänsyn till angelägenheten av insatser i syfte att öka sysselsättningen. En sådan prioritering har, framhålls det, mer eller mindre direkt uttalat skett i länsplaneringen. En ytterligare precisering av de regionalpolitiska målen uppges komma att eftersträvas i den fortsatta planeringen. En slutsats härav är att även näringslivets lokaliseringsbeslut kommer att påverkas av de regionalpolitiska målsättningar som sålunda lagts till grund för att bestämma inriktningen av samhällets insatser.

En spontan anpassning av näringslivets planering till de regionalpolitiska

målen kan emellertid inte avvaktas, framhålles det i promemorian. Ett organiserat samarbete mellan staten och näringslivet krävs i syfte att snabbt få till stånd en ökning av främst den industriella verksamheten i en rad regioner med allför svag spontan tillväxt. Detta samarbete skall enligt promemorian tillgå så att Sveriges industriförbund inventerar förekomsten av lokaliseringsbara utbyggnadsprojekt inom den privata industrin medan inrikesdepartementet tillhandahåller erforderliga uppgifter om vilka regioner som prioriteras samt om utvecklingsbetingelserna i dessa orter. Uppgifter om lokaliseringsbara statliga industriprojekt skall på motsvarande sätt tas fram inom industridepartementet.

Industriförbundet föreslås genom intensivundersökningar inom i första hand större svenska industriföretag söka få en snabb överblick över möjligheterna att lokalisera företag till de sysselsättningssvaga regionerna. Såvitt möjligt bör förbundet söka stimulera företagen att systematiskt överväga sådan lokalisering. Det anges därvid vara av särskilt intresse att möjligheterna till utläggning av filialföretag och anläggningar för produktion av delleveranser kartläggs.

Inrikesdepartementet åtar sig att svara för en precisering av de regionalpolitiska målen genom att närmare ange vilka orter som prioriteras för en industriell utbyggnad. Vidare skall departementet belysa etablerings- och tillväxtförutsättningarna i dessa orter genom att beräkna arbetskraftspotentialen samt lämna uppgifter om infrastrukturen.

Lokalisering av statlig verksamhet

Lokaliseringsutredningen rörande statlig verksamhet, vars uppgift enligt direktiven var att kartlägga förutsättningarna för en utflyttning av statliga verksamhetsgrenar från Stockholmsområdet, avgav 1963 betänkandet »Lokalisering av statlig verksamhet» (SOU 1963: 69). Som särskild bilaga till betänkandet publicerades en promemoria med titeln »Stadsbyggnadsmässiga konsekvenser av inflyttning av statlig verksamhet» (SOU 1963: 70). Tidigare hade utredningen behandlat ett tiotal myndigheter i separata betänkanden.

I huvudbetänkandet redovisades ett 90-tal myndigheter m. fl. med ca 24 000 anställda som den s. k. stora utflyttningsgruppen. Samtliga dessa skulle enligt utredningens mening under vissa närmare preciserade villkor kunna flyttas ut från Stockholmsområdet. I gruppen ingick en rad olika organ inom försvaret, centrala organ inom vissa civila försvaltningsområden, kommunikationsverken (utom postbanken) samt centrala organ för viss teknisk forskning m. m. Modellstudier för ändrad lokalisering utfördes beträffande områden i Örebro, Skaraborgs, Östergötlands och Västernorrlands län. En omlokalisering av hela den stora utflyttningsgruppen bedömdes medföra investeringskostnader på drygt 4 miljarder kr. En fördelning

av gruppen på flera områden betraktades som mest fördelaktig. Behovet av ett omfattande planläggnings- och undersökningsarbete före en utflyttning underströks. Projektets genomförande beräknades kräva en tid av minst 10—15 år.

Ett 30-tal verksamhetsgrenar ur den stora utflyttningsgruppen sammanfördes av utredningen till en liten utflyttningsgrupp. Antalet berörda anställda var här nära 3 800. I denna grupp, som föreslogs skola flyttas ut från Stockholms-området, ingick bl. a. ett flertal centrala ämbetsverk.

Utredningen föreslog slutligen separat utflyttning av vissa verksamhetsgrenar, däribland ett antal statliga företag.

Utredningens betänkande har remissbehandlats, varvid — utom bland företrädare för vissa regionala och lokala intressen — en övervägande kritisk inställning till förslagen har kommit till uttryck.

Chefen för finansdepartementet har vid ett par tillfällen, senast i april 1968 (FK 20, s. 13), besvarat interpellationer beträffande utredningen. Departementschefen uttalade därvid att han inte var beredd att lägga fram något samlat omlokaliseringsförslag på grundval av utredningsbetänkandet och att han ansåg att lokaliseringsfrågor inom den statliga verksamheten borde prövas från fall till fall allteftersom de aktualiserades. Saken borde lämpligen övervägas i de fall där det bleve fråga om nyetablering eller utökad statlig verksamhet. Kungl. Maj:t har gett byggnadsstyrelsen och fortifikationsförvaltningen i uppdrag att vid den fortlöpande planeringen för den statliga verksamheten i samråd med berörda myndigheter överväga lämpligheten av lokalisering utanför Stockholms-området av sådan verksamhet.

I motioner, väckta i anledning av propositionen 1968: 118 angående uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm, föreslogs att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning och förslag angående lokalisering av statlig verksamhet utanför Stockholm. Statsutskottet avstyrkte motionerna under hänvisning dels till ett av chefen för finansdepartementet i propositionen gjort uttalande om angelägenheten av att möjligheterna till lokalisering utanför Stockholms-området av statlig verksamhet prövades i ökad utsträckning, dels till att saken nyligen undersökts av den ovannämnda utredningen (SU 1968: 118). Statsutskottets borgerliga ledamöter reserverade sig för bifall till motionerna, vilka emellertid avslogs av riksdagen.

I årets statsverksproposition (bil. 13, s. 142) anför chefen för inrikesdepartementet att en väsentligt ökad lokalisering utanför huvudstadsregionen bör övervägas i anslutning till framtida beslut som innebär tillväxt av den statliga centralförvaltningen. Till detta uttalande har statsutskottet anslutit sig i sitt utlåtande nr 57, vilket godkänts av riksdagen.

I årets statsverksproposition (bil. 9, s. 16) lämnas uppgifter om två av statistiska centralbyrån upprättade s. k. produktionsfilialer, förlagda till Örebro och Hallstavik.

Vissa riktlinjer för jordbrukspolitiken

Enligt 1967 års jordbrukspolitiska beslut (prop. 1967: 95, JoU 25, rskr 280) ingår bland de allmänna riktlinjerna för jordbrukspolitiken att befolkningspolitiska och sociala skäl i och för sig inte bör påverka den totala jordbruksproduktionens omfattning. De konsekvenser för närings- och befolkningsstruktur etc. på landsbygden som följer av den fortgående rationaliseringen av jordbruket skall sålunda i allmänhet inte få leda till att olönsam jordbruksproduktion upprätthålls på längre sikt. Inom vissa regioner där de naturliga förutsättningarna för jordbruksproduktion är mindre goda utgår dock särskilt jordbruksstöd. Allmänt lokaliseringpolitiska skäl har sålunda motiverat ett särskilt rationaliseringsstöd i Norrland, i Kopparbergs och Värmlands län samt i Dalsland. Som regionalt stöd åt det norrländska jordbruket utgår även ett extra mjölkpristillägg.

Vissa riktlinjer för transportpolitiken

Statsmakterna antog år 1963 allmänna riktlinjer för trafikpolitiken (prop. 191, S3LU 1, rskr 424). Målet för trafikpolitiken angavs vara att för landets olika delar trygga en tillfredsställande transportförsörjning till lägsta möjliga kostnader samt att uppnå en samhällsekonomiskt riktig uppdelning av trafiken mellan de olika trafikgrenarna. I riktlinjerna för trafikpolitiken ingår som bärande element att varje trafikgren skall i princip svara för sina kostnader och att förutsättningar även i övrigt skall skapas för en konkurrens på lika villkor.

I den mån det vid hävdandet av kravet på kostnadstäckning inte är möjligt att lämna en viss bygd en rimlig trafikservice, bör enligt riktlinjerna ersättning till berörda trafikföretag utgå av allmänna medel. Särskilda insatser för att upprätthålla en tillfredsställande trafikförsörjning i områden med svagt trafikunderlag är därför en betydelsefull del av den nya trafikpolitiken. Det underströks i 1963 års beslut att aktiviteten på det trafikpolitiska området borde samordnas med lokaliseringspolitiken bl. a. då det gäller att upprätthålla från lokaliseringssynpunkt önskvärd men olönsam järnvägs- eller landsvägstrafik.

Statliga stödbeställningar

En grundläggande princip för den statliga upphandlingen är kravet på affärsmässighet. Denna princip har dock under vissa omständigheter ansetts kunna modifieras. Detta gäller bl. a. vid utläggande av statliga beställningar

i sysselsättningsfrämjande syfte. Oklarhet råder f. n. om beslutsordningen i sådana fall och om metoderna att bestrida de merkostnader som kan uppkomma för den upphandlande myndigheten.

Industribeställningar har under de senaste åren vid flera tillfällen använts som ett konjunkturpolitiskt instrument, avsett att påverka främst sysselsättningsutvecklingen. Det har i dessa fall gällt tidigareläggning av vissa beställningar. Kungl. Maj:t har härvid i särskilda beslut uppdragit åt arbetsmarknadsstyrelsen att vidtaga åtgärder för att öka sysselsättningen inom främst verkstadsindustrin. De åtgärder som här avsågs var tidigareläggning av beställningar av förnödenheter för statlig och kommunal verksamhet. Till kommunala beställningar av detta slag utgår statsbidrag med högst 20 procent. Beställningarna utläggs av vederbörande myndigheter efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen, som också under vissa förutsättningar har att förskottsvis bestrida uppkommande kostnader. Arbetsmarknadsstyrelsen har bemyndigande att lägga ut beställningar av förnödenheter som behövs i statlig verksamhet hos industriföretag som varslat om friställning av anställda i större omfattning till följd av driftsinskränkning eller driftsnedläggelse. Förutsättningen härför är att de friställda inte utan tidsutdräkt kan beredas andra anställningar eller omskolning. Beställningar av detta slag är avsedda att få endast kortvariga effekter för att bl. a. bereda de arbetsförmedlande organen erforderligt rådrum eller överbrygga tillfälliga produktionsinskränkningar.

Olika spörsmål som sammanhänger med statliga beställningar i sysselsättningsfrämjande syfte utreds f. n. av den år 1968 tillsatta utredningen om offentlig upphandling. Denna har enligt sina direktiv att bl. a. överväga lämpliga metoder att bestrida merkostnader för sådana beställningar samt formerna för samråd mellan de myndigheter som har ansvaret för beställningarna och arbetsmarknadsstyrelsen. Härvid skall särskilt beaktas åtgärdernas förenlighet med Sveriges internationella förpliktelser.

Förslag rörande företagareföreningarna

Riksdagen har nyligen avslagit ett antal motioner vari hemställts om höjning av anslaget till företagareföreningarna utöver vad som föreslagits i statsverkspropositionen. Härmed avsågs att ge företagareföreningarna i vissa norrlandslän särskilda tillskott. I statsutskottets utlåtande i ämnet (nr 59) konstaterades att enligt av riksdagen år 1968 antagna riktlinjer företagareföreningarnas stöd inte längre primärt skall ha lokaliseringspolitiskt syfte.

Pågående utredningsarbete m. m.

Expertgruppen för regional utredningsverksamhet

Expertgruppen för regional utredningsverksamhet (ERU) tillkallades år 1965 med uppgift att biträda vid uppläggningsen av regional utredningsverk-
2 — *Bihang till riksdagens protokoll 1969. 8 saml. Nr 30—31*

samhet samt med att samla informationer om, koordinera och definiera behov av forskning i lokaliseringsfrågor.

Gruppens utredningsverksamhet är fördelad på arbetsgrupper angående regionala näringslivs- och befolkningsprognoser, glesbygdsproblem, urbaniseringsprocessen och storstadsproblem samt lokaliseringens effekter m. m. Från de till expertgruppen anknutna forskningsprojekten om urbaniserings- respektive glesbygdsfrågor har inletts en publicering av resultat i form av preliminära rapporter. Beträffande urbaniseringsprocessen har sålunda hittills utgivits 22 rapporter och beträffande glesbygdsfrågorna fyra rapporter.

Expertgruppen har avlämnat ett betänkande om »Statistikbehov och statistikproduktion för regionala utredningar» (SOU 1968: 29).

1968 års lokaliseringstudning

År 1968 tillkallades landshövdingen Mats Lemne som sakkunnig för att utreda den fortsatta lokaliseringens stödverksamheten m. m. Utredningsmannen har till sitt förfogande en rådgivande nämnd, som är parlamentariskt sammansatt.

Utgångspunkten för utredningsarbetet skall enligt direktiven vara att de mål för lokaliseringens politik som statsmakterna uppställde år 1964 tills vidare skall stå fast. Med beaktande härav skall den sakkunnige med ledning av de hittillsvarande erfarenheterna av den ekonomiska stödverksamheten se över denna samt föreslå former för ett fortsatt lokaliseringens stöd. Utredningsmannen bör skaffa sig en så god uppfattning som möjligt om lokaliseringens stödets verkningar och härvid samråda med ERU och ta del av ERU:s utredningar.

Beträffande uppgifterna för utredningen anförs i direktiven vidare:

Den sakkunnige bör beakta erfarenheterna av den hittillsvarande fördelningen av lokaliseringens stöd på skilda regioner. Om han skulle finna att den regionala fördelningen av stödet inte har varit tillfredsställande, bör han undersöka vilka möjligheter som finns att genom prioritering eller på annat sätt styra stödverksamheten. Frågan om den geografiska avgränsningen av stödet bör prövas. Vidare bör den sakkunnige överväga hur resultatet av pågående försök med länsplanering på bästa sätt skall kunna tjäna sitt syfte att bilda underlag för lokaliseringsbeslut och för beslut i stödärenden.

Den sakkunnige bör klarlägga på vad sätt man bättre än nu kan tillgodose behovet av underlag i form av kunskaper om bransch- och marknadsförhållanden vid avgörandet av stödärenden. Han bör också ta ställning till om och i så fall under vilka förutsättningar och i vilka former det kan vara befogat att lämna stöd till industrier, vilka hotas av nedläggning, i sådana fall där ett stöd kan medverka till att verksamheten temporärt hålls i gång och där lösandet av svåra lokala sysselsättningsproblem kräver särskilt rådrum. Vidare bör den sakkunnige överväga om lokaliseringens stöd bör utgå för att möjliggöra rationalisering även i sådana fall då någon påtaglig sysselsätt-

ningsökning inte uppnås men investeringen leder till ökad effektivitet och därmed till större trygghet för de anställda.

I fråga om lokaliseringsstödet form, art och omfattning bör den sakkunnige klarlägga vilken roll det statliga stödet spelat vid finansieringen av de företagslokaliseringar som ägt rum under försöksperioden. Han bör pröva om det kapitaltillskott som staten har lämnat kan anses lämpligt avvägt i förhållande till övriga kreditgivares insatser. I samband därmed bör han överväga om man bör ställa preciserade krav på riskfördelningen mellan staten och andra kreditgivare som förutsättning för statligt engagemang.

Den sakkunnige bör sträva efter att ge de lokaliseringspolitiska stödåtgärderna sådan form att de så smidigt och ändamålsenligt som möjligt kan anpassas till de individuella förutsättningarna i varje särskilt fall. Härvid bör den sakkunnige vara oförhindrad att överväga om även andra stödformer än de nuvarande behövs. Vidare bör han pröva frågan om en lämplig avvägning mellan bidrag och lån vid olika förutsättningar. Han bör också förutseingslöst pröva om det är mest ändamålsenligt att stödet liksom hittills bestäms som en viss andel av investeringarna i byggnader och maskiner eller om det bör konstrueras på annat sätt. Jag vill i detta sammanhang erinra om att lokaliseringsstöd i något fall lämnats för uppförande av industrilokaler för uthyrning till företagare. Den sakkunnige bör uppmärksamma utfallet av stöd för sådant ändamål. Den sakkunnige bör också överväga om företagsekonomiska skäl kan motivera statligt delägarskap i särskilda fall, t. ex. när en solvens- eller likviditetsförstärkning av snabbt expanderande företag visar sig nödvändig.

Utredningsmannen åläggs vidare i direktiven att överväga vad som kan vara att vinna på att mera systematiskt utnyttja möjligheten att kombinera lokaliseringsstöd med andra stödformer. Frågorna om vilka säkerheter som bör ställas och om statens insyn i de företag som får lokaliseringsstöd bör också prövas. Den sakkunnige har även att studera handläggningen av stödärendena och föreslå de förbättringar av administrativ och organisatorisk art som kan vara påkallade.

Den sakkunnige är oförhindrad att ta upp även andra frågor som rör den lokaliseringspolitiska stödverksamheten än dem som särskilt nämnts i direktiven.

Utredningen har genom en enkät insamlat uppgifter om planeringsrådets, länsarbetsnämndernas och företagareföreningarnas erfarenheter av den hittills bedrivna lokaliseringspolitiska verksamheten.

Utredningen avser att framlägga ett delbetänkande under år 1969.

Arbetsgruppen för glesbygdsfrågor m. m.

Inom Kungl. Maj:ts kansli har tillsatts en arbetsgrupp för glesbygdsfrågor, sammansatt av tjänstemän från berörda departement samt företrädare för Svenska kommunförbundet och Svenska landstingsförbundet. Gruppen har till uppgift att pröva och successivt framlägga förslag till åtgärder för att förbättra levnadsförhållandena för befolkningen i glesbygden, främst vad gäller den samhällseliga servicen. Arbetsgruppens verksamhet har inrik-

tats på en genomgång av olika serviceområden för att undersöka möjligheterna att effektivisera samhällets nuvarande stöd åt glesbygdsbefolkningen.

Statsmakterna har hittills vidtagit ett antal åtgärder med särskild inriktning på glesbygdernas problem, i vissa fall efter förslag av arbetsgruppen.

Innevarande budgetår har införts ett anslag på 5 milj. kr., avsett att stimulera till nya sysselsättningsmöjligheter i glesbygderna i form av hemarbete. Denna verksamhet handhas centralt av kommerskollegium, som samverkar med berörda myndigheter samt med företagareföreningar och branschorganisationer. Inom flertalet berörda skogslän har ett eller två projekt påbörjats.

Hos socialstyrelsen har inrättats två konsulenttjänster för glesbygdsfrågor.

Under femte huvudtiteln har anvisats ett anslag på 5 milj. kr. för en försöksverksamhet, som syftar till att finna lösningar på de speciella glesbygdsproblemen inom åldrings- och handikappvården. Inom ramen härför har en rad projekt kommit fram och i vissa fall redan påbörjats.

Inom kommunikationsdepartementet har en transportförsörjningsplan för en glesbygdskommun utarbetats (SOU 1968: 33). Inom handelsdepartementet har en särskild arbetsgrupp granskat de nuvarande förhållandena i fråga om varuförsörjningen i glesbygderna och övervägt vilka åtgärder som kan vidtas för att minska svårigheterna på detta område.

Statlig industrietablering

År 1968 tillkallades en delegation för statlig industrietablering. I motiveringen härför hänvisades till de effekter på sysselsättningen som uppkommit särskilt i skogslänen av strukturrationaliseringen inom näringslivet. Syftet med delegationen angavs vara att genom statligt företagande skapa nya sysselsättningstillfällen framför allt i dessa län. Detta angavs kunna ske såväl genom utbyggnad av befintliga företag som genom startande av nya sådana. Delegationen ålades att investera tänkbara objekt för ökade statliga företagsinsatser samt undersöka, bearbeta och förhandla om intressanta projekt och framlägga härpå grundade förslag till avtal och andra åtaganden eller åtgärder i angivet syfte.

I prop. nr 56 till årets riksdag har föreslagits, att de uppgifter, som nu åvilar industrietableringsdelegationen, skall överföras till ett särskilt bolag, Svenska Industrietableringsaktiebolaget (SVETAB). Beträffande bolagets målsättning anförs i propositionen att denna bör vara att skapa nya arbetstillfällen genom etablerande av nya och utbyggnad av befintliga företag, både helstatliga och i samarbete med det enskilda näringslivet, kommunägda företag och Kooperationen. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt industrietablering i regioner med sysselsättningssvårigheter. Bolaget skall drivas på affärsmässiga grunder och med krav på lönsamhet. Det föreslås kunna inträda som hel- eller delägare i företag i samband med exempelvis expan-

sions- eller rationaliseringsinvesteringar. Företaget bör dock, så snart det bedöms förenligt med dess intressen, avyttra de aktieposter det kommer att besitta. Propositionen behandlas i statsutskottets utlåtande nr 106.

Utbildningsväsendets lokalisering

Då det gäller utredningar som har att behandla frågor som rör utbildningsväsendets lokalisering kan nämnas de sakkunniga, bestående av riksdagsledamöter, vilka tillkallades år 1966 för att jämte fakultetsberedningen för de tekniska vetenskaperna kontinuerligt följa *frågan om högre teknisk utbildning i Norrland* och när så befinnes möjligt framlägga förslag rörande fortsatt utbyggnad av denna utbildning.

1968 års utbildningsutredning har enligt sina direktiv att ta upp frågan om en fortsatt decentralisering av den eftergymnasiala utbildningen. Sina ställningstaganden i denna fråga skall de sakkunniga bygga på analyser av dels skälen för en vidgad decentralisering, dels de samhällsekonomiska konsekvenserna i stort. Vid bedömningen av lokaliseringsfrågorna skall utredningen beakta bl. a. tillgången på personal och lokaler vid den decentraliserade lärarutbildningen. De sakkunniga skall i detta sammanhang vidare ta ställning till om och i vilken utsträckning decentraliserad eftergymnasial utbildning bör anknyta till näringslivets struktur och därmed efterfrågan på arbetskraft i regionen i fråga.

Utredningar rörande skogsbruk och skogspolitik

Skogsbruk och skogspolitik

Skogsbruksutredningen (ordförande generaldirektör Harry Wikström) tillkallades 1962 för att verkställa utredning och avge förslag rörande den fortsatta stalliga bidrags-, låne- och kreditgivningen till produktionsbefrämjande åtgärder till förmån för det enskilda skogsbruket samt därmed sammanhängande spörsmål. Bland åtgärder av ifrågavarande slag nämns i direktiven skogsodling och andra återväxtåtgärder, röjning, skogsdikning samt skogsvägs- och flottledsbyggnad.

Skogspolitiska utredningen (ordförande generaldirektör Valfrid Paulsson) tillkallades 1965 för att utreda riktlinjerna för den framtida skogspolitiken. Beträffande grunderna för statligt stöd till skogsbruket uttalas i direktiven att stödformer som är att betrakta som subventionering av skogsbruksdriften inger betänkligheter. Det stöd som befinns vara motiverat bör, heter det, främst avse att stimulera enskilda skogsägare att utföra från samhällets synpunkt angelägna skogliga åtgärder, som endast på lång sikt framstår som lönsamma för dem eller som är så kostnadskrävande att de inte kan väntas bli utförda utan särskilt stöd. Utredningen skall pröva om de speciella förhållandena i de fyra nordligaste länen gör det motiverat att där ha särskilda bestämmelser för det ekonomiska stödet.

Beträffande båda de här angivna utredningarna har i riksdagsberättelsen 1969 angivits att de beräknas slutföra sitt arbete under detta år.

Remissyttranden m. fl. skrivelser

Utvecklingen i Kopparbergs län

I skrivelse till Konungen den 19 mars 1969 har länsstyrelsen i Kopparbergs län tagit upp vissa frågor rörande utvecklingen i länet. Länsstyrelsen har givit bankoutskottet del av skrivelsen i samband med utskottets behandling av motionerna angående lokaliserings- och regionalpolitik.

Länsstyrelsen framhåller att den uppmärksamhet som strukturförändringarna inom näringslivet har skapat i första hand har riktats mot Norrland. Motsvarande utvecklingsproblem har emellertid, påpekas det, under senare år gjort sig starkt gällande även i andra landsdelar, bl. a. och i hög grad i Kopparbergs län. Genom att lägga fram utredningsmaterial rörande länet — förutom länsplanering 1967 en särskild utredning rörande Falun—Borlänge-regionen — har länsstyrelsen velat ge underlag för en mera allsidig näringspolitisk debatt. Utvecklingen i Kopparbergs län betecknas som i princip lika ogynnsam som utvecklingen i norrlandslänen.

Länsstyrelsen meddelar bl. a. följande. Befolkningsutvecklingen i länet har alltsedan 1963 varje år varit starkt negativ. Av de sju s. k. skogslänen har under perioden 1963—1968 endast Jämtlands län haft större befolkningsminskning än Kopparbergs län. I genomsnitt har folkmängden årligen reducerats med drygt 1 000 personer. Av länets flyttningsförluster under perioden, vilka numerärt varit större än övriga skogsläns med undantag för Norrbottens län, har nästan två tredjedelar fallit på den länsdel som *icke* tillhör stödområdet och inom vilken största delen av länets industri är belägen. Även arbetslöshetssituationen i Kopparbergs län har under en följd av år varit jämförlig med den som genomsnittligt rått i norrlandslänen.

Sysselsättningseffekten av det lokaliseringstöd som beviljats företag i länet skulle enligt företagens preliminära beräkningar ha gett upphov till ca 900 nya arbetstillfällen. I ett inte obetydligt antal fall har stödet möjliggjort att beslutad nedläggning eller driftsinskränkning kunnat förhindras. Härigenom försvåras en beräkning av den verkliga sysselsättningseffekten. Enligt vissa kalkyler har denna hittills uppgått till ca 200 arbetstillfällen, mindre än en fjärdedel av de preliminärt beräknade. Den övervägande delen av de företag som har fått lokaliseringstöd är belägna inom länets stödområdesdel. Orter i den övriga delen av länet har vid nyetableringar, omlokaliseringar och filialutläggningar ej kunnat hävda sig i konkurrens med expansiva orter utefter norrlandskusten.

Vad som gör situationen särskilt allvarlig i Kopparbergs län är, framhålles det, att detta län i motsats till flertalet av norrlandslänen saknar ex-

pansiva orter eller områden. De stimulansinsatser i form av lokaliseringsstöd m. m. som kommer vissa norrländska kustorter till del har inte i nämnvärd grad kunnat komma i fråga i de orter i Kopparbergs län vilka kan betraktas som mest utvecklingsbara. Insatser enbart i form av lokaliseringsstöd bedöms nu vara otillräckliga för att påtagligt förändra utvecklingsbilden i länet. Länsstyrelsen understryker behovet av kraftfulla och snara utvecklingsstimulerande åtgärder i länet och framhåller särskilt de goda förutsättningar som Falun—Borlänge-regionen (Runnbygden) erbjuder såsom lokaliseringsort.

Vissa norrlandsfrågor

I en till utskottet ingiven skrivelse har Samarbetsdelegationen för de fyra nordligaste länen anfört synpunkter i anslutning till vissa av de i detta utlåtande behandlade motionerna med inriktning på norrlandsfrågor och glesbygdsfrågor (I: 334 och II: 385, I: 723 och II: 840, I: 724 och II: 847, I: 739 och II: 829, II: 239 samt II: 828). Delegationen ansluter sig till flertalet av de förslag som framförs i motionerna och lägger fram en del synpunkter och önskemål härutöver.

Massafabrik i Västerbottens inland

Domänverket redovisar visst utredningsmaterial rörande massa- och pappersindustrins strukturfrågor samt beträffande råvarutillgången i Norrland. Verket anger sin slutsats härav på följande sätt.

Domänverket finner att redan gjorda utredningar klart visar att en cellulosafabrik med hänsyn till tillgängliga råvarutillgångar icke rimligen kan byggas i aktuellt område och avstyrker med hänsyn härtill ytterligare utredning rörande förläggande av en statlig eller halvstatlig massafabrik till Västerbottens inland, trots att Domänverket med tyngdpunkten av sitt markinnehav lokaliserat till Norrlands inland har ett starkt intresse av att ett antal tätorter med erforderligt befolkningsunderlag för fullgoda serviceanläggningar blir bestående.

Skogsindustriernas samarbetsutskott framhåller att en fabrik av det slag motionärerna åsyftar måste vara av en betydande storleksordning för att vara lönsam. En sådan fabrik skulle undandraga den befintliga kusterindustrin i Norrland betydande råvarutillgångar. Denna beräknas inom en nära framtid komma att helt förbruka det nu redovisade mindre överskottet på barrved. Samarbetsutskottet påpekar vidare att den föreslagna fabriken skulle medföra svårlösta miljövårdsproblem. Den föreslagna lokaliseringen skulle även vara ogynnsam från kostnadssynpunkt. På dessa grunder avstyrker samarbetsutskottet bestämt vidare åtgärder syftande till att uppföra en massafabrik i Västerbottens inland.

Sveriges skogsägareföreningars riksförbund har som sitt eget yttrande överlämnat en skrivelse från Västerbottens skogsägareförening. Föreningen tillstyrker förslaget om utredning angående möjligheterna att etablera en

industri i Västerbottens inland med ortens råvara som bas och deklarerar att den i all den utsträckning som är möjlig kommer att vara positiv till råvaruleveranser. I sammanhanget framförs önskemål om utredning av möjligheterna att från det berörda området etablera en export av skogsprodukter till Norge.

Turismen i Norrland

Reso anför inledningsvis, att varje planering av åtgärder för turismen i Norrland måste ta hänsyn till verksamhetens säsongbetonade karaktär. Detta påverkar räntabiliteten av erforderliga anläggningar. Enligt *Resos* uppfattning torde det vara i det närmaste omöjligt att skapa anläggningar av någorlunda standard och klass utan betydande insatser från det allmännas sida. Detsamma torde gälla ett eventuellt produktionsbolag av det slag motionärerna förordat. Utan väsentlig satsning från det allmännas sida skulle det enligt *Reso* vara svårt att engagera organisationer och näringar i ett sådant bolag.

Reso diskuterar vidare olika uppslag i fråga om i första hand stugturismen och fisket. Det konstateras att även stugturismen kräver investeringar, som kan vara svåra att förränta och som därför måste subventioneras. Beträffande fisket framhålles att vattnen med bra fiske måste göras tillgängliga för allmänheten samt att ökad upplysning och samordning i fiskefrågor måste främjas.

Reso anser en utredning om norrlandsturismen önskvärd. Denna bör bl. a. ta upp frågan om lokalisering av turistanläggningar och fritidsområden och därmed sammanhängande finansieringsproblem.

Svenska turistföreningen framhåller liksom motionärerna det önskvärda i att turismen i väsentligt högre grad än för närvarande får betydelse som stödnäring inom de delar av landet, där näringslivet genomgår en snabb och allmänt genomgripande omvandling. Då det gäller utbyggnaden av turistanläggningar och andra anordningar till främjande av turismen kan det enligt föreningen finnas behov av någon form av produktionsbolag med uppgift dels att skapa lämpliga produkter, dels att marknadsföra produkterna. Ett sådant initiativ kunde väcka intresse också i grannländerna och ett samarbete över gränserna kunde etableras. Föreningen erinrar i det sammanhanget om sitt under senare år livliga utbyte med turistorganisationerna i de nordiska grannländerna.

Föreningen uttalar att produktutvecklingen i fråga om turisttjänster ännu söker sin organisatoriska form. Åtgärder på detta område behöver därför övervägas och främjas. Turismen som näring kräver sin professionella behandling med sådana åtgärder som antyds i motionerna. Föreningen förklarar sig också beredd att aktivt medverka vid planeringen och genomförandet av sådana åtgärder.

Svenska turisttrafikförbundet uppger sig under de senaste åren ha inriktat sig på en starkt kommersialiserad verksamhet i syfte att tillsammans med olika intressenter inom turistnäringen genom samordnade aktioner på några få prioriterade utlandsmarknader åstadkomma ett ökat utländskt resande till Sverige. Förbundet har i olika sammanhang understrukit behovet av samordning och ökade regionala resurser för marknadsföringen av turismen. Förbundet delar sålunda tankegångarna i motionerna och betonar vikten av att olika åtgärder vidtas för att aktivera marknadsföringen av svensk turistnäring både inom och utom landet.

Utskottet

De motioner som behandlas i detta utlåtande spänner över ett brett register. Synpunkter på riktlinjerna för lokaliseringpolitiken förs fram med adress främst till den utredning som nu sysslar med utformningen av den fortsatta lokaliseringpolitiska stödverksamheten. Glesbygdernas speciella problem tas upp, och i ett flertal motioner vidgas perspektivet till att allmänt gälla regionalpolitisk planering och utveckling. I blickfältet kommer härvid i synnerhet Norrland eller delar därav, men även regioner i sydligare delar av landet berörs. Somliga motioner tar — vanligen med viss geografisk inriktning — upp särskilda näringsgrenars eller statliga verksamhetsgrenars förhållanden. I fråga om yrkandenas innebörd kan sammanfattningsvis sägas att de oftast avser nya eller utvidgade utredningsuppdrag eller institutionella förändringar av olika slag men i en del fall också principuttalanden rörande statsmakternas politik i framtiden.

Den lokaliseringpolitiska stödverksamhet för vilken mål och riktlinjer fastställdes av 1964 års riksdag avser en femårig försöksperiod som började den 1 juli 1965. Försöksperioden slutar sålunda om något mer än ett år, men detta innebär inte att verksamheten då skall avbrytas. En ny utredning på området, 1968 års lokaliseringstudning, har fått i uppdrag att se över riktlinjerna för verksamheten och föreslå former för ett fortsatt lokaliseringstöd efter försöksperiodens utgång.

De hittillsvarande erfarenheterna av försöksverksamheten visar klart, uttalar chefen för inrikesdepartementet i årets statsverksproposition, att lokaliseringpolitiska stödinsatser har en väsentlig uppgift att fylla när det gäller att från samhällets sida påverka näringslivets regionala utveckling. Om riktigheten i detta uttalande torde allmän enighet råda. Samtidigt står det dock klart, något som också framhålles i departementschefsuttalandet, att de mål som uppställts för lokaliseringpolitiken inte kan i alla avseenden förverkligas enbart genom de lokaliseringpolitiska stödåtgärderna. I vissa områden i landet torde stimulansåtgärder av detta slag inte kunna påverka utvecklingen på något avgörande sätt. Utskottet erinrade förra året (utl. 1968: 14) om de begränsade verkningar som lokaliseringstödet haft

i norra stödområdets inlandsregioner. Denna iakttagelse kan mera allmänt formuleras så att de problem som föreligger i glesbygderna för sin lösning kräver insatser av väsentligen annat slag än dem som ingår i den lokaliseringspolitiska stödverksamheten. En omfattande utredningsverksamhet rörande glesbygdernas problem har också inletts och en arbetsgrupp för glesbygdsfrågor tillsatts med uppgift att pröva och successivt lägga fram förslag till åtgärder för att förbättra glesbygdsbefolkningens levnadsförhållanden, särskilt vad gäller den samhällliga servicen. Riksdagen har vid sidan av anslagen till lokaliseringssbidrag och lokaliseringsslån fr. o. m. budgetåret 1968/69 anvisat medel till särskilda stödåtgärder i glesbygder.

De utredningar och åtgärder som hittills nämnts tar främst sikte på de områden som till följd av strukturomvandlingen inom näringslivet och samhället i stort har drabbats av sysselsättnings- och avfolkningsproblem etc. Redan när lokaliseringsspolitiken utformades år 1964 var ett vidare perspektiv aktuellt, innefattande bl. a. en utbyggd regional planering i hela landet. Till den regionalpolitik som sålunda initierades hänförs olika strävanden i syfte att åstadkomma ett effektivare resursutnyttjande och ökad ekonomisk tillväxt med förbättrad jämvikt i den näringsgeografiska utvecklingen och därigenom skapa ökad jämlikhet i ekonomiskt och socialt avseende mellan människor i olika regioner. För nu angivna ändamål inrättades planeringsråden i länen och försågs länsstyrelserna med speciella planeringsenheter. Ett resultat av den utbyggda planeringsorganisationens insatser är den i årets statsverksproposition presenterade länsplanering 1967, som utgör ett första mera omfattande försök att dels lägga grunden för en samordning av olika statliga och kommunala organs beslut om fördelning av utbyggnadsresurser mellan olika orter och regioner, dels i vissa hänseenden ange regionalpolitiska mål. Enligt ett av Kungl. Maj:t nyligen meddelat uppdrag skall länsstyrelserna under medverkan av planeringsråden — med utgångspunkt i länsplanering 1967, i vad chefen för inrikesdepartementet anfört därom i statsverkspropositionen samt i vad årets riksdag beslutar vid sin behandling av ämnet — under de båda närmaste åren i nära kontakt med primärkommuner och landsting och med andra statliga myndigheters hjälp försöksvis utarbeta konkreta regionalpolitiska handlingsprogram för länen. Dessa program skall slutligt redovisas våren 1971. En omfattande planeringsverksamhet förestår alltså, vid vilken investeringsprogram, sysselsättningsmöjligheter, servicebehov o. s. v. kommer att i detalj prövas för varje kommunblock. Ambitionsgraden i den regionala planeringen har sålunda på sistone väsentligt ökats. Härigenom skapas nya förutsättningar för regionalpolitiken, i vilken lokaliseringsspolitiken utgör ett väsentligt inslag.

Såväl den allmänna regionalpolitiska planeringen som reformarbetet i fråga om lokaliseringsspolitiska stödåtgärder, serviceåtgärder i glesbygderna o. s. v. får en betydelsefull del av sitt underlag genom den växande regionala forsknings- och utredningsverksamhet som bedrivs och i vilken ett

stort antal experter inom olika områden medverkar. Särskilt är härvidlag att nämna expertgruppen för regional utredningsverksamhet, som genom olika arbetsgrupper sysslar med regionala näringslivs- och befolkningsprognoser, glesbygdsproblem, urbaniserings- och storstadsproblem, studium av lokaliseringens verkningar m. m. Genom den successiva höjning av kunskapsnivån som sålunda sker vidgas avsevärt förutsättningarna för framgångsrika regionalpolitiska insatser.

Utöver de utredningar som här nämnts finns åtskilliga andra vid vilka lokaliseringens politiska och allmänt regionalpolitiska frågor aktualiseras. Utskottet får anledning att i det följande hänvisa till några sådana utredningar, när fråga är om motionsyrkanden som avser speciella näringsgrenar etc. Bland konkreta projekt som är aktuella på det regionalpolitiska området bör särskilt nämnas det samarbete mellan staten och näringslivet i fråga om lokalisering av företag och arbetsställen till sysselsättningssvaga regioner som regeringen nyligen tagit initiativ till genom kontakter med Sveriges industriförbund.

Utskottet går härnäst in på de motionsyrkanden av skilda slag på det lokaliseringens politiska och regionalpolitiska området som det är dess uppgift att här behandla. En första grupp av motionsyrkanden tar direkt sikte på den fortsatta inriktningen och utformningen av den lokaliseringens politiska stödverksamheten.

Motionerna I: 387 och II: 443 inleds med en granskning av den lokaliseringens politiska stödverksamhetens hittillsvarande effekt. Motionärerna kritiserar i framför allt två hänseenden den förda lokaliseringens politiken. Målsättningen för denna kännetecknas, säger de, av sinsemellan motstridiga krav på dels åtgärder av konserverande natur, dels åtgärder för att främja snabba ekonomiska framsteg i näringslivet, och dessa motstridiga krav har det hittills inte varit möjligt att på ett framgångsrikt sätt avväga mot varandra. Lokaliseringens stödets effektivitet minskas, anför motionärerna vidare, av att stödet är bundet till investeringar i ytterligare produktionskapacitet. Det har inte nämnvärt bidragit till ökad nyföretagsamhet, och det tenderar genom sin favorisering av sysselsättningsintensiva verksamheter att i det långa loppet snedvrider stödområdets näringsliv. Motionärerna vill att lokaliseringens politiken målsättning skall ges en mera preciserad innebörd, och de vill se den kompletterad med riktlinjer för en särskild glesbygdspolitik. Till sistnämnda önskemål återkommer utskottet i det följande. I ett program omfattande tio olika punkter sammanfattar motionärerna vilka åtgärder de — på grundval av en principiell uppfattning att de lokaliseringens politiska insatserna bör koncentreras till bärkraftiga regioner — anser nödvändiga inom den framtida lokaliseringens politiken ram. De vill bl. a. att omfattande geografiska omflyttningar skall motverkas genom att allsidigt uppbyggda regionala arbetsmarknader kommer till stånd, att lokaliseringens stöd skall

kunna utgå till idé-företag som utvecklar nya produkter och tjänster och även vid förhyrning av maskiner och byggnader, att lokaliseringsstödet till nyföretagande skall förstärkas, att förflyttning av ställiga företag och myndigheter till regioner på skilda håll i landet skall eftersträvas, att SJ:s och Linjeflygs taxesytem samt telefonavgifterna för norra Sverige skall överses, att stödet till småjordbruken i Norrland skall förbättras samt att statens isbrytarverksamhet skall förstärkas. Motionärerna uttrycker också önskemål om en parlamentarisk utredning rörande ett sammanhållande program för den regionala politik som påbörjats.

Yrkandet i motionerna I: 720 och II: 834 tar direkt sikte på utformningen av den lokaliseringpolitiska stödverksamhet som skall tillämpas efter den nuvarande försöksperiodens slut år 1970. Motionärerna tycks närmast avse det provisorium som är att förvänta innan 1968 års lokaliseringstudning hunnit framlägga förslag till en mera långsiktig inriktning av verksamheten. Motionärerna vill förbättra individernas valmöjligheter i fråga om arbete, bostad och miljö. Vid en aktiv lokaliseringpolitiks möjligheter att främja miljöpolitikens syften fäster de stor vikt. De pekar på den brist på balans i den regionala utvecklingen som tar sig uttryck i å ena sidan stora sysselsättningssvårigheter i skogslänen, å andra sidan tendenser till överhettning i områden med stark befolkningskoncentration. Att så långt möjligt flytta maskiner i stället för människor bör enligt deras mening vara ett mål för sysselsättningspolitiken, och statsmakternas politik bör syfta till en vittgående decentralisering i samhället. Det principuttalande om en mera aktiv lokaliseringspolitik i fråga om varaktiga sysselsättningsmöjligheter som motionärerna önskar för tiden från och med den 1 juli 1970 bör enligt deras förslag innefatta bl. a. att lokaliseringspolitik bör tillmätas ökad vikt i förhållande till sysselsättningspolitik som avser flyttning av arbetskraften till andra regioner, att ökade ekonomiska resurser bör ställas till förfogande för lokaliseringpolitiken, att lokaliseringsstöd bör kunna utgå till serviceföretag, att skattepolitiska instrument, främst generösa avskrivningsregler, skall infogas i lokaliseringpolitiken och att gränsdragningen i fråga om förutsättningar för lokaliseringsstöd mellan stödområdet och landet i övrigt skall avskaffas.

Kontrasten mellan de överexpansiva områdena, kännetecknade av en överbelastning på många samhällsfunktioner, och avflyttningsområdena där åtskilliga samhällsliga investeringar lämnas delvis outnyttjade tas i motionerna I: 279 och II: 314 till utgångspunkt för en diskussion av möjligheterna att åstadkomma en starkare samhällslig styrning av företagens lokalisering. Motionärerna föreslår en utredning av formerna för en obligatorisk anmälningsplikt såvitt gäller nyetablering av industrier och andra företag. Som en förebild nämner de den samhällsliga styrningen inom byggnads- och anläggningsbranschen.

Tilläggsdirektiv till 1968 års lokaliseringstudning liksom också till 1968

års utbildningsutredning begärs i motionerna I: 731 och II: 838. Dessa direktiv skall klargöra att lokaliseringen av det högre utbildningsväsendet bör utnyttjas som ett regionalpolitiskt medel. Motionärerna erinrar om att målen för utbildningspolitiken är av såväl individuell som samhällelig karaktär och att inom utbildningsväsendet erfordras både kvantitativa och kvalitativa hänsynstaganden. Ökad jämlikhet mellan och ökad valfrihet för individerna framhåller de som ett viktigt syfte för utbildningsplaneringen. Mot denna bakgrund framställs önskemål om en ökad decentralisering av det högre utbildningsväsendet, så att tillgången till högre utbildning blir mera allmän och skillnader i »utbildningsbenägenhet» utjämnas. Bristen på högre utbildningsanstalter i Norrland påtalas. Det högre utbildningsväsendets lokalisering har, säger motionärerna, inte bara betydande sociala och jämlikhetspolitiska konsekvenser utan också en påtaglig regionalekonomisk betydelse. **Utbildningsplaneringen borde därför** formas efter den allmänna samhällsplaneringens krav och också användas mera självständigt och offensivt för att skapa bättre regional balans i samhällsutvecklingen. Några påtagliga ambitioner i här angiven riktning tycker sig motionärerna inte kunna utläsa ur direktiven för 1968 års utbildningsutredning. Ett samarbete mellan denna och 1968 års lokaliseringsutredning rekommenderas.

De båda första av de fyra motionspar som här behandlats berör, såsom inledningsvis antyddes, direkt det arbetsprogram som gäller för 1968 års lokaliseringsutredning. I de senast redovisade motionerna, vari det högre utbildningsväsendets regionalpolitiska roll diskuteras, påyrkas uttryckligen en utvidgning av denna utrednings uppdrag. De dessförinnan refererade motionerna, där tanken på en anmälningsplikt såvitt gäller företagsetablering framförs, går ut på ett utredningsuppdrag vars verkställande också naturligen skulle kunna anförtros 1968 års lokaliseringsutredning. Utskottet föreslår att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller att de fyra nämnda motionsparen överlämnas till denna utredning, vid vars fortsatta arbete de kan förtjäna att beaktas. Detta förslag innebär dock inte att utskottet i allo ansluter sig till motionärernas synpunkter och yrkanden. I det följande anger utskottet kortfattat sin inställning till vad motionärerna anfört.

De två först behandlade motionsparen har flera gemensamma drag. I båda fallen tar motionärerna upp till diskussion vissa centrala principfrågor på det regionalpolitiska området, bl. a. problem rörande den lämpliga avvägningen mellan arbetsmarknadspolitiska och lokaliseringspolitiska insatser. Från principiell synpunkt har denna avvägning av naturliga skäl stor betydelse då det gäller att så effektivt som möjligt främja vissa allmänt accepterade mål för statsmakternas ekonomiska politik, såsom full sysselsättning och snabb produktionstillväxt. Även om det sålunda teoretiskt sett kan förfinnas en viss motsättning mellan lokaliseringspolitik och arbetsmarknads-

politik har dock erfarenheten enligt utskottets mening visat att i den praktiska tillämpningen denna motsättning ofta blir mindre framträdande. Den höjning och precisering av samhällets ambitionsnivå som avses ske successivt inom ramen för regionalpolitiken bidrar härtill. Lokaliseringspolitiken och arbetsmarknadspolitiken bör betraktas som varandra kompletterande medel att främja såväl en full sysselsättning som en balanserad regional utveckling. Utskottet finner inte anledning att härutöver på ett allmänt plan söka ange hur avvägningen mellan dessa medel bör ske. I det fortsatta regionalpolitiska planeringsarbetet kommer detta avvägningsproblem att aktualiseras fortlöpande. Det torde därvid i första hand böra lösas i samband med konkreta ställningstaganden rörande den önskvärda utvecklingen för de skilda regionernas och delregionernas del. Vid dessa ställningstaganden finns möjligheter att göra mera nyanserade bedömningar, varvid bl. a. kan beaktas sådana motiv för lokaliseringsspolitiska insatser som inte så lätt kan komma till uttryck i ett allmänt principuttalande.

Beträffande önskemålet om allsidigt uppbyggda regionala arbetsmarknader kan antecknas att det uppenbarligen betraktas som ett huvudsyfte för regionalpolitiken att åstadkomma sådana. Bland de frågor som 1968 års lokaliseringsutredning behandlar under den första fasen av sin verksamhet märks lokaliseringsstödet geografiska avgränsning, stödberättigad verksamhet, stödets form, stödunderlaget och stödets storlek. De uppräknade frågorna täcker flertalet av de punkter som motionärerna tagit upp. De frågor rörande kommunikationsväsendet, bl. a. avseende de kollektiva trafikmedlens taxsystem, som berörs i motionerna I: 387 och II: 443 kommer enligt uppgift att beaktas i utredningsarbetets andra fas, där mera långsiktiga spörsmål tas upp. Utskottet vill understryka önskvärdheten av att dessa frågor prövas men finner inte skäl att på nuvarande stadium framlägga några synpunkter på dem. Vad gäller överväganden om förbättrat stöd till småjordbruken i Norrland — ett ämne som nedan återkommer i annat sammanhang — torde 1968 års lokaliseringsutredning knappast vara en lämplig instans. Till frågan om lokalisering av statlig verksamhet återkommer utskottet nedan.

Den lokaliseringsspolitiska stödverksamheten innebär en strävan att med stimulansåtgärder söka påverka företagsetableringen och utbyggnaden av befintliga arbetsställen. Inom regionalpolitiken framstår bl. a. utbyggnad och vidmakthållande av basinvesteringar och samhällelig service som viktiga medel i samma syfte. Olika samhälleliga organ, bl. a. planeringsråden och länsstyrelsernas planeringsenheter, torde redan genom informativ och rådgivande verksamhet öva inflytande på företagens etableringsplaner. Det är enligt utskottets mening att föredraga om erforderlig påverkan på etableringsverksamheten kan begränsas till att ske i sådana former som nu nämnts. Det sagda hindrar inte att det kan vara värdefullt om även andra möjligheter att styra företagsetableringen blir belysta av 1968 års lokaliseringsutredning.

I direktiven för 1968 års utbildningsutredning behandlas lokaliseringsfrågor i ett särskilt avsnitt, vari bl. a. anges att utredningen skall ta upp frågan om skäl för och samhällsekonomiska konsekvenser av en vidgad decentralisering av den eftergymnasiala utbildningen. Något motiv för att, såsom föreslås i motionerna I: 731 och II: 838, genom tilläggsdirektiv kraftigare styra utredningens överväganden i detta ämne föreligger enligt utskottets mening inte. Ej heller finns anledning att ge motsvarande tilläggsdirektiv till 1968 års lokaliseringsutredning. Genom sitt förslag att motionerna skall över-sändas till denna utredning vill utskottet emellertid markera sin uppfattning att en framgångsrik lokaliseringsverksamhet torde kräva samverkan med de insatser som görs i fråga om utbildningsväsendet. I övrigt vill utskottet i anslutning till de nyssnämnda motionerna dels erinra om den särskilda kommitté som har att följa frågan om högre teknisk utbildning i Norrland, dels framhålla att utbildningsväsendets centrala roll i regionalpolitiskt sammanhang kommer till uttryck i de anvisningar som utfärdats för länsstyrelserna i fråga om utarbetandet av regionalpolitiska handlingsprogram.

I tre motionspar framställs yrkanden om en parlamentarisk utredning rörande glesbygdernas problem. I motionerna I: 387 och II: 443 baseras detta yrkande på den principiella uppfattningen att lokaliseringspolitikén bör klart avgränsas från de åtgärder som under alla förhållanden erfordras för att lösa glesbygdernas och avfolkningsorternas trivsel-, service- och försörjningsproblem. Motionärerna finner det självklart att glesbygdsbefolkningen skall få möjligheter till en levnadsstandard som kan värderas som likvärdig med den som de mera urbaniserade områdena ger, bl. a. såvitt gäller tillgången till kommersiell och samhällelig service. Önskvärdheten av att de investeringar som gjorts i glesbygderna så långt möjligt blir utnyttjade betonas liksom också behovet av livskraftiga serviceorter i glesbygdernas närhet. Vidare berörs bl. a. fritidsbebyggelsens betydelse och glesbygdjordbrukens problem.

Motionerna I: 522 och II: 626 inleds med en översikt av glesbygdspöblemén, i vilken bl. a. ägnas uppmärksamhet åt de industrilösa småorternas ökade svårigheter att erbjuda tillfredsställande service, glesbygdsbefolkningens oförmånliga åldersstruktur, nackdelen med att låta investeringarna i glesbygderna stå outnyttjade samt avfolkningsrisker för miljön i kulturlandskapet. De åtgärder till glesbygdsbefolkningens fromma som genomförts betecknar motionärerna som otillräckliga, och de vill inte acceptera tanken att glesbygderna skulle komma att sakna egentlig bosättning. För jordbrukets och skogsbrukets befolkning bör, menar de, glesbygdsbebyggelsen även i framtiden vara den naturliga bostadsformen. En särskild utredning, med hänsyn till sin politiska betydelse parlamentariskt sammansatt, bör enligt motionärerna tillsättas för att åstadkomma en långsiktig lösning av glesbygdspöblemén. Den bör arbeta skyndsamt och redovisa sina förslag etappvis.

Motionärerna vill öka den industriella lokaliseringen i mindre tätorter, få till stånd förbättrade transportmöjligheter, kartlägga förutsättningarna för att utveckla turistnäringen, skapa tillgång till förstärkt lokaliseringstöd och införa gynnsammare avskrivningsregler för företag i glesbygdssområdena. Ytterligare förordar de användning av investeringsfonderna som lokaliseringpolitiskt instrument, ökade statliga och enskilda beställningar hos företag i glesbygderna, permanenta organ för förmedling av arbetsobjekt, arbetsmarknadspolitisk yrkesutbildning för företagare i glesbygdssområdena, förbättrad postservice, enhetligare telefontaxor, utbyggt vägväsen, möjligheter till samtransporter, upprätthållande av den kollektiva transportapparaten, anpassning av utbildningspolitiken till glesbygdernas förhållanden, geografisk utjämning av oljepriserna samt en solidarisk utjämning mellan kommunerna av kostnaderna för försörjning och vård av gamla. I sistnämnda hänseende uttalas att 1965 års skattutjämningsreform inte medfört en lösning av frågan.

Samma hemställan om en parlamentarisk utredning angående glesbygdssproblemen grundas i motionerna I: 739 och II: 829 väsentligen på en diskussion av jordbrukets ställning i glesbygderna. Motionärerna pekar på den fördyring av transporterna som följer av att många brukningsenheter läggs ned. De rekommenderar ett bättre tillvaratagande av möjligheterna till friluftsliv och fritidsbebyggelse i glesbygderna och berör miljövärdsaspekterna härav. En ändring av 1967 års jordbruksbeslut, så att även deltidsjordbruket får det allmännas stöd, framställs som angelägen bl. a. från landskapsvårdssynpunkt. Eventualiteten att många kommuner blir helt utan jordbruk betecknas som oroväckande. En mindre areal än 50 hektar odlad jord bör enligt motionärernas mening kunna godtagas som förutsättning för en framtida jordbruksenhet. En kombination av jordbruk och skogsbruk betecknas som en lämplig företagsform, värd stöd. Slutligen anföres att samarbetet mellan jordbruket och övrigt näringsliv blivit otillräckligt uppmärksammat.

Utskottet vill fästa uppmärksamheten på det av chefen för inrikesdepartementet i årets statsverksproposition (bil. 13, s. 146) gjorda uttalandet, att regionalpolitiken bl. a. måste innefatta strävanden att undvika eller mildra sådana glesbygdssproblem som otillfredsställande kommersiell och institutionell service, förluster på det insatta samhällskapitalet och försämrad åldersfördelning. Att tänka sig en lösning av problemen enbart eller huvudsakligen genom lokaliseringspolitiska åtgärder är, säger departementschefen, inte realistiskt — serviceproblemen i de mest glesbefolkade delarna av landet måste lösas genom vidareutveckling av glesbygdssstödet. Detta uttalande, till vilket riksdagen har anslutit sig, avspeglar samma syn på distinktionen mellan lokaliseringspolitik och åtgärder för att lösa glesbygdssproblemen som kännetecknar motionerna I: 387 och II: 443. Åtgärder av

sistnämnda slag framstår för utskottet som en särskild och betydelsefull verksamhet inom regionalpolitikens ram. En viss aktivitet på detta område har också satts i gång. Framför allt bör nämnas de insatser som kommit till stånd på förslag av den särskilda arbetsgrupp som tillsatts för glesbygdsfrågor.

Utskottet finner det angeläget att de smidiga former som f. n. tillämpas för arbetet med glesbygdsproblemen kan bestå och att det alltså även framgent kommer att finnas möjligheter att snabbt initiera och genomföra olika slags serviceåtgärder m. m. Därjämte vill utskottet framhålla att den fortsatta regionalpolitiska planeringen länsvis kan väntas leda till att glesbygdsproblemen på skilda håll i landet blir grundligare analyserade och att nya metoder för att komma till rätta med dem kommer under övervägande. Även om sålunda betydande krafter kommer att ägnas detta problemkomplex inom ramen för den organisation som redan fungerar, har utskottet emellertid förståelse för motionärernas önskemål om en särskild parlamentarisk utredning rörande glesbygdsfrågorna. Dessa har, som motionärerna betonar, stor politisk betydelse. För de berörda regionerna och deras invånare kan de framstå som livsfrågor. Avfolkningen bidrar till ett ökat tryck på de människor som stannar kvar och önskar stanna kvar i bygden. Deras valfrihet i fråga om bosättning, yrkesutövning och fritidssysselsättningar minskar. En mycket långt gående utglesning av befolkningen kan också tänkas leda till problem i fråga om försvarspolitiska förutsättningar, möjligheter till fritidsbebyggelse o. s. v. En viktig synpunkt i sammanhanget är att glesbygdsproblem alltmer gör sig kännbara i sydligare delar av landet, där den allmänna urbaniseringen och i synnerhet de stora och medelstora städernas expansion åtföljs av påtagliga negativa utvecklingstendenser i områden utanför de urbaniserade regionerna.

Utskottet ställer sig sålunda bakom motionärernas hemställan om en parlamentarisk utredning rörande glesbygdsproblemen. De närmare riktlinjerna för en sådan utrednings arbete torde få anges av Kungl. Maj:t. Uppenbart är att de föreliggande motionerna innehåller uppslag och synpunkter som förtjänar att beaktas i detta sammanhang. Med detta konstaterande ansluter sig utskottet dock inte i alla delar till vad som anförts i motionerna. Framför allt vill utskottet betona att de jordbrukspolitiska problem som aktualiserats, särskilt i motionerna I: 739 och II: 829, måste behandlas under beaktande av jordbrukspolitiken i stort. På detta område torde den av utskottet förordade utredningen därför knappast kunna få möjlighet att självständigt utforma mera långtgående reformförslag.

I ett flertal motioner framförs önskemål rörande den regionalpolitiska planeringsverksamheten. Genomgående berörs härvid den fortsatta länsplaneringen, varjämte i vissa fall framställs krav på centrala riktlinjer och beslut på regionalpolitikens område.

I motionerna I: 721 och II: 835 hävdas att den regionala samhällsplaneringen hittills knappast har spelat den roll som riksdagsbeslutet 1964 om riktlinjer för lokaliseringpolitiken ställde i utsikt. Förklaringen härtill är enligt motionärernas uppfattning att det saknas en av statsmakterna uttalad regionalpolitisk målsättning till grund för planeringsarbetet. De menar att länsorganens osäkerhet om målsättningen lindrats men inte skingrats genom länsplanering 1967. Först när regering och riksdag på ett mera preciserat sätt har uttalat sig för ett regionalpolitiskt handlingsprogram är det, säger motionärerna, meningsfullt att söka skapa regionala utvecklingsprogram. Den hittills förda politiken har enligt deras mening i stort sett främjat en ökad koncentration till de tre storstadsområdena, vilken betraktats som naturlig och önskvärd. I de uttalanden som chefen för inrikesdepartementet gjort i statsverkspropositionen i anslutning till presentationen av länsplanering 1967 ser de tecken på en ändrad inställning, som de hälsar med tillfredsställelse. Motionärerna anför att en viss grad av koncentration av näringsliv och bebyggelse är nödvändig. En mera decentraliserad samhällsstruktur är dock enligt deras uppfattning önskvärd, framför allt av miljöpolitiska skäl. Målsättningen säges böra vara »ett så långt möjligt decentraliserat samhälle med livskraftiga tätorter i olika delar av landet». Om orter med en mera fullständig serviceutrustning måste vara förhållandevis stora, får detta inte innebära att man försummar att upprätthålla livskraftiga orter i lägre serviceklass. Uppgiften att utforma ett regionalpolitiskt handlingsprogram enligt de riktlinjer som skisserats bör, anser motionärerna, ankomma på en parlamentarisk arbetsgrupp.

Ett ökat parlamentariskt inslag i planeringsverksamheten begärs också i motionen II: 828, vilken i mycket kännetecknas av samma synsätt som de senast berörda motionerna. En betydande omdaning pågår, säger motionärerna, utan någon medveten planering i stort, utan samordning av olika ställningstaganden och utan att åtgärdernas långsiktiga konsekvenser prövas. Som exempel nämner de arbetsmarknadspolitiken, som de anser ha varit alltför ensidigt inriktad på omflyttning. En viss onsvängning finner motionärerna ha inträtt i samband med införandet av lokaliseringpolitiska stödåtgärder, men även nu urskiljer de inslag i utvecklingen vilka kan få menliga konsekvenser. Hit hör det beslut som fattats rörande jordbrukspolitiken, vilket säges medföra ökade servicekostnader och värdeförstöring i glesbygderna, nya naturvårdsproblem m. m. Den planerade omläggningen av SJ:s verksamhet bedömes få liknande följder. Motionärerna befarar en ytterligare befolkningskoncentration till storstadsområdena om inte en totalplanering kommer till stånd varvid både dessas och de glesbefolkade regionernas problem beaktas. De efterlyser en bättre överensstämmelse mellan lokaliseringpolitiken och besluten rörande statliga myndigheters lokala organisation. För att de regionala åtgärderna med avseende på befolkningsfördelningen skall utvecklas och stärkas förutsätts, betonar motionärerna, en

omfattande forskning. De finner det lämpligt att en representativ region, inbefattande både glesbygd och tätorter, utväljs för detta ändamål. Ett parlamentariskt inslag bör, anser de, finnas i den forskargrupp som de föreslår skola få i uppdrag att studera de i motionen påtalade strukturförändringarnas långsiktiga verkningar.

En regional planering för Norrland som går utöver länsgränserna och ett näringspolitiskt program på grundval därav förordas i motionerna I: 334 och II: 385, vilka ger en brett upplagd översikt över problem i denna del av landet. Motionärerna framhåller att norrlandslänen sedan årtionden präglas av en negativ befolkningsutveckling och att ingenting i dag ger anledning förmoda annat än att denna kommer att fortsätta. Särskilt betonas följderna av den sysselsättningsminskning som sker i Norrlands inland. Den ringa effekt lokaliseringspolitiken haft i fråga om inlandets tätorter tillskriver motionärerna främst den rådande osäkerheten om dessa orters framtid. De anser det möjligt att en direkt utfästelse från statsmakterna om servicestöd till vissa stödjepunkter i inlandet samt ett förstärkt lokaliseringsstöd kan medföra viss företagslokalisering till inlandet. Även för Norrlands kustområde efterlyser de en plan över vilka orter och regioner som skall stödjas.

Motionärerna önskar en översyn av medlen för lokaliseringspolitiken. De framför tanken att det direkta lokaliseringsstödet i Norrlands inland skall knytas till arbetskraften, exempelvis i form av befrielse från den enprocentiga allmänna arbetsgivaravgiften. Vidare skulle kunna tänkas att rörelsekapital får ingå i låneunderlaget, att generella medel, såsom rätt till snabbara avskrivning av industribyggnader inom stödområdet, kommer till användning i ökad utsträckning och att lokaliseringsstöd får utgå även till serviceanläggningar. Ytterligare diskuteras sänkta avgifter för gods- och persontrafik och billigare elström i Norrland samt ökade resurser för företagareföreningarna där.

Chefen för inrikesdepartementet har i årets statsverksproposition nämnt statlig eller halvstatlig företagslokalisering såsom ett medel som kan behöva tillgripas i vissa delar av landet för att man där skall få till stånd en väsentligt ändrad utveckling. Ur de formuleringar som därvid använts utläser motionärerna att departementschefen ställt i utsikt statliga företag bl. a. i områden där lokaliseringspolitiken inte lyckats. Efter att ha sammanställt uttalanden på olika håll i propositionen anför motionärerna att betydande och svårförutsebara kapitalförluster torde uppkomma om man går in för statlig företagsamhet i stor stil under de angivna villkoren. De påtalar också riskerna för ett ineffektivt utnyttjande av produktionsresurserna och för godtycklighet i de näringspolitiska bedömningarna. Innan man bestämmer sig för en statlig företagsamhet av den omfattning som enligt motionärernas tolkning har ställts i utsikt bör därför enligt deras mening prövas om det inte är möjligt att med generella medel och lokaliseringspolitiska insatser av delvis nytt slag stoppa den negativa utvecklingen i vissa regioner.

En åtgärd som rekommenderas i motionerna är att statliga verk, inklusive försvaret, till Norrland förlägger verkstäder för tillverkning av produkter för eget bruk. Sammanfattningsvis uttalas att i den mån statliga företag skall startas i Norrland detta bör ske efter en viss plan och som ett led i ett näringspolitiskt program. Motionärerna citerar bankoutskottets av riksdagen godkända uttalande i ämnet hösten 1968 (utl. nr 64).

En snabbare utbyggnad av den högre utbildningen i Norrland begärs också i dessa motioner. I första hand pekas på angelägenheten av teknisk forskning och utbildning i Norrland. Ett allsidigare arbetskraftsutbud och ett ökat antal sysselsättningstillfällen nämns som positiva följder av att den akademiska utbildningen byggs ut. Beträffande kommunikationsförhållandena i Norrland framför motionärerna en rad önskemål, såsom en utbyggnad och förbättring av landsvägsnätet och en ändrad järnvägstaxepolitik, innefattande såväl generella taxesänkningar som möjlighet till individuella taxeavtal.

Efter denna diskussion av medlen för norrlandspolitiken framhåller motionärerna att frågan om politikens mål är minst lika viktig. De begär en precisering av målen i fråga om befolkningstal och i fråga om olika orters och regioners framtid. En sådan målformulering kan, menar de, ske endast inom ramen för en hela riket omfattande regional ekonomisk långtidsplanering, syftande till att samordna alla de åtgärder som statsmakterna vidtar. Om den negativa utvecklingen för Norrlands del skall kunna brytas erfordras, framhålles det, skyndsamma ställningstaganden. Med förtur säges därför böra upprättas dels en utvecklingsplan för Norrland med mål för utvecklingen inom olika delregioner, dels på grundval därav ett näringspolitiskt program som ledning för statens mera långsiktiga norrlandspolitik.

Motionerna I: 336 och II: 444 utgår från samma problem som de nyss behandlade motionerna men synes mer än dessa ta sikte på olika konkreta reformåtgärder. Att hejda utflyttningen från inlandet och andra mera glesbefolkade områden i Norrland är enligt motionärerna ett syfte som fortsättningsvis måste ges prioritet. Insatserna måste därvid, framhåller de, begränsas till de egentliga bosättningsområdena, främst de stora älvdalarna. De flesta kommuncentra i norrlandslänen har en god samhällsservice, påpekas det, men avsaknaden av företagstradition gör att det allmänna måste svara för de initialåtgärder som en ny näringspolitisk inriktning kräver. Samtidigt erinras om att Norrland i många avseenden är ett expanderande område. Utbildningsväsendet — bl. a. universitetet i Umeå och ett flertal yrkeskolor — nämns särskilt som exempel härpå. Sina krav i fråga om en mera målmedveten satsning på stadigvarande sysselsättningsskapande åtgärder för det norrländska inlandet sammanfattar motionärerna i sju punkter. Det norrländska jordbruket bör få statlig stimulans inom de storleksgrupper som med hänsyn till lokala synpunkter är mest ändamålsenliga. Större statliga insatser bör göras för att främja ett rationellt skogsbruk genom röj-

nings- och reproduktionsåtgärder, byggande av skogsvägar m. m. Möjligheterna att förlägga ny statlig företagsamhet till Norrland bör speciellt beaktas. Vid utläggning av delbeställningar från statliga verk och inrättningar bör möjligheten att anlita företag i Norrland särskilt undersökas. Vägväsendet bör byggas ut snabbare. SJ:s taxepolitik bör underkastas en genomgripande översyn. Företagareföreningarna i de fyra nordligaste länen bör få ett kraftigt stöd.

Närings- och regionalpolitiska åtgärder i Västerbottens län påkallas i motionerna I: 736 och II: 846. Här framhålls att arbetslösheten i Västerbotten på senare år stigit kraftigt, trots att samhället ökat de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Som orsak därtill nämns mekaniseringen och rationaliseringen inom länets två basnäringar, skogsbruket och jordbruket. De lokaliseringspolitiska insatserna har, påpekas det, varit otillräckliga för att bromsa utflyttningsströmmen, och det finns f. n. inte tillgång till projekt som under de närmaste åren kan ge tillfredsställande sysselsättning i länet, vilket eljest har goda lokaliseringsbetingelser. För att utvecklingen skall i egentlig mening kunna påverkas erfordras, menar motionärerna, en långsiktig och aktiv närings- och regionpolitik, vilken i sin tur kräver ökade kunskaper om de tekniska och ekonomiska problemen. En vidareutveckling av länsplanering 1967, inriktad på aktiva och snara åtgärder, och av systemet med statliga utvecklingsbeställningar samt en snabb insats av industrietableringsdelegationen är åtgärder som betecknas såsom särskilt angelägna.

Utskottet erinrar om att chefen för inrikesdepartementet i årets statsverksproposition betecknar länsplanering 1967 som »ett första försök till en aktivare samhällsplanering med regionalpolitisk inriktning». Avsikten var, framhålls det, att skapa en fastare grundval för beslut om fördelning av samhälleliga resurser. Planeringen skulle leda fram till regionalpolitiska målsättningar i länen uttryckta i befolkningsramvärden för kommunblocken, och dessa målsättningar skulle utgöra ett gemensamt underlag för överväganden och beslut av regionalpolitisk innebörd inom länen. Enligt det uppdrag som Kungl. Maj:t nyligen har meddelat länsstyrelserna skall länsplaneringen under de närmaste åren fullföljas. Härvid skall försöksvis utarbetas konkreta regionalpolitiska handlingsprogram för länen.

I motionerna I: 721 och II: 835 riktas en viss kritik mot formerna för och innebörden av den hittillsvarande regionalpolitiska planeringsverksamheten. Denna kritik tycks drabba även uppläggningsen av den nya planeringsomgång som förestår. Vad motionärerna efterlyser är ett av statsmakterna klart preciserat regionalpolitiskt handlingsprogram, med riktmärken både för samhällsplaneringen på länsnivå och för en riksplanering i den mån denna skall ange ramar för regionalpolitiken. Utan att länsplanering 1967 direkt kritiseras framförs även i motionerna I: 334 och II: 385 synpunkter

som har viss släktskap med dem som kommer till uttryck i de nyss berörda motionerna. Planeringsproblemen för Norrland föreslås nämligen bli behandlade med förtur och med ett bräckligare underlag än som i och för sig vore önskvärt, allt i syfte att riksdagen snarast möjligt skall få ta ställning till en utvecklingsplan för Norrland.

Utskottet har viss förståelse för bevekelsegrunderna för de uttalanden i motionerna som här senast berörts. Några meningsskiljaktigheter föreligger enligt utskottets bedömning inte när det gäller den regionalpolitiska planeringsverksamhetens uppläggning på längre sikt. Denna verksamhet bör då säkerligen omfatta de olika komponenter som behandlas i motionärernas här åsyftade uttalanden. Vad frågan nu gäller synes snarast vara tidsplanen för och samordningen mellan de insatser i planeringsarbetet som görs på olika nivåer.

I detta sammanhang vill utskottet först understryka behovet av ett omfattande faktaunderlag och av en grundlig behandling av planeringsfrågorna inom de regionala och kommunala organ som engageras i planeringsarbetet. Ett handlingsprogram innefattande beslut som kan ha avgörande betydelse för orters, kommunblocks och hela regioners framtid måste givetvis grundas på ingående utredningar och överväganden. Att märka är att ett regionalpolitiskt handlingsprogram inte kan begränsas till att ange stimulansåtgärder med generell räckvidd utan måste ge uttryck för en bedömning som innebär att man på vissa platser får räkna med befolkningsmässig tillbakagång med därav föranledda konsekvenser. Detta förhållande pålägger de instanser som medverkar i tillkomsten av handlingsprogrammet ett stort ansvar.

Vad gäller det i några av motionerna framförda önskemålet om ett parlamentariskt inslag i planeringsarbetet vill utskottet först betona att en väsentlig beståndsdel i detta arbete är medverkan av kommunala nämnder och fullmäktige samt av landstingen och andra representativa organ på länsnivå. Den organisatoriska uppläggning som planeringsarbetet hittills fått stämmer väl överens med de av 1964 års riksdag fastställda riktlinjerna, enligt vilka tyngdpunkten i planeringen skulle ligga i länen. Det synes naturligt att det medborgerliga inflytandet också i första hand får göra sig gällande på det lokala och regionala planet.

För ett fullföljande av det regionala planeringsarbetet erfordras också ställningstaganden på central nivå. Statsmakterna måste givetvis uttala sig om målsättningen för den regionala planeringen. Förr eller senare bör av dem kunna förväntas ett sådant klart preciserat regionalpolitiskt handlingsprogram varom talas i motionerna I: 721 och II: 835. Den fråga som aktualiseras i de motionsuttalanden utskottet nu behandlar synes närmast vara på vilket stadium det centrala handlingsprogrammet skall kunna föreligga. Motionärerna ser detta som en förutsättning för att meningsfulla regionala utvecklingsprogram skall kunna skapas. Samtidigt kan hävdas

att de konkreta handlingsprogram som länsstyrelserna nu fått i uppdrag att utarbeta utgör ett nödvändigt underlag för det önskade ställningstagandet. Den konflikt mellan olika synsätt som här kan tyckas föreligga torde emellertid i huvudsak vara skenbar. Det bör nämligen beaktas att de handlingsprogram som begärts från de olika länen skall vara av försökskaraktär. I själva verket torde det bli fråga om ett fortlöpande samspel mellan centrala och regionala synpunkter. Vad som på nuvarande stadium förtjänar understrykas är att förberedelserna för en sammanfattande och preciserad målformulering från statsmakternas sida måste planmässigt fullföljas inom de centrala instanserna.

Ett bidrag till målsättningsdiskussionen är det i motionerna I: 721 och II: 835 uttalade önskemålet om en mera decentraliserad samhällsstruktur. I detta sammanhang kan erinras om att chefen för inrikesdepartementet i statsverkspropositionen uttalat sig för vissa åtgärder i decentraliserande syfte, avsedda att dämpa storstadstillväxten, och att riksdagen anslutit sig till detta uttalande. Hur långt decentraliseringen skall drivas när det gäller sysselsättningens fördelning på olika regioner och på olika orter inom regionerna är en fråga som utifrån den av statsmakterna fastslagna generella principen torde få prövas regionvis under den nu inledda nya planeringsomgången.

Mot den uppläggning av verksamheten som ovan beskrivits kan den invändningen tänkas bli riktad att under den tid som planeringsarbetet pågår de orter och regioner som redan befinner sig i ett kritiskt läge kan drabbas av ytterligare bakslag som måhända inte låter sig kompenseras när mera preciserade riktlinjer för statsmakternas regionalpolitiska insatser väl blivit fastslagna. Denna invändning synes emellertid vara bärkraftig endast om planeringsstadiet skulle komma att kännetecknas av passivitet i fråga om stöd- och stimulansåtgärder av olika slag. Något sådant har ingalunda ifrågasatts. Den lokaliseringpolitiska stödverksamheten avses, som utskottet ovan belyst, fortsätta och är f. n. föremål för utredning med sikte på vissa reformer från ingången av budgetåret 1970/71. Åt glesbygdsproblemen ägnas redan en inte obetydlig uppmärksamhet; därtill kommer att utskottet ovan förordat en parlamentarisk utredning på detta område. Ytterligare kan framhållas att de överväganden både på regional och på lokal nivå som ingår i planeringsarbetet kan ha en stimulerande effekt och leda till att nya uppslag framförs och prövas vilka kan bidra till en positiv utveckling i de berörda områdena.

Att det regionala planeringsarbetet har sin tyngdpunkt i länen behöver inte innebära att planeringen, såsom sägs i motionerna I: 334 och II: 385, »gör halt vid länsgränserna». De anvisningar som från centralt håll utfärdas för verksamheten bör kunna medverka till att perspektivet vidgas utöver dessa gränser. Informationsutbyte och samråd mellan planeringsorgan i angränsande län förefaller vidare att vara ett naturligt inslag i arbetet. Den

centrala samordningen av de länsvis utarbetade planerna bör slutligen på ett avgörande sätt motverka de av motionärerna påtalade riskerna för ett alltför snävt betraktelsesätt vid planeringen.

Parallellt med den regionala planeringen fortgår och vidareutvecklas en omfattande forsknings- och utredningsverksamhet på regionalpolitikens område, vilken redan avsatt påtagliga resultat. Expertgruppen för regional utredningsverksamhet (ERU) är härvidlag särskilt att nämna. I motionen II: 828 begärs »studium, kartläggning och belysning» av de långsiktiga verkningarna av pågående strukturförändringar i fråga om befolkningsfördelning m. m. Detta önskemål synes redan vara tillgodosett. Motionärernas förslag att uppgiften skall anförtros åt en forskargrupp med parlamentariskt inslag kan utskottet inte ansluta sig till. En klar gränsdragning mellan forskningsarbetet på området och prövningen av regionalplaneringsfrågorna från politisk utgångspunkt synes naturlig och önskvärd.

Det krav på en utvecklingsplan och ett näringspolitiskt program för Norrland som framställs främst i motionerna I: 334 och II: 385 men även i motionerna I: 336 och II: 444 går ut på samlade åtgärder beträffande den del av landet som generellt sett kan sägas vara hårdast drabbat av avfolkningsproblemen, om än avsevärda skillnader råder mellan de olika regionerna där. Om behovet av sådana åtgärder torde enighet råda. Länsplanering 1967 har senast på ett otvetydigt sätt klargjort behovet av ytterligare stödverksamhet i Norrland, speciellt dess inland. Utskottets ovan framlagda förslag om en parlamentarisk glesbygdsutredning har baserats på samma iakttagelser som motionärernas och torde i viss utsträckning tillgodose deras önskemål. Det står vidare klart att tankegångar av det slag som motionärerna framfört måste spela en viktig roll i det regionalpolitiska planeringsarbetet för Norrlands del. Utskottet har ovan uppehållit sig vid samspelet mellan centrala och regionala insatser i planeringsverksamheten. Den fortsatta länsplaneringen torde medföra att det grundläggande arbetet på en utvecklingsplan för Norrland blir verkställt. Det synes också angeläget att de samordnande centrala planeringsinsatserna organiseras med sikte på att norrlandsproblemen kan få en prioriterad behandling. Om här antydda riktlinjer följs bör syftet med motionerna bli uppfyllt inom ramen för den redan inledda regionalpolitiska planeringsverksamheten, något som med hänsyn till dennas innebörd ter sig naturligt och eftersträvansvärt.

I detta sammanhang vill utskottet framhålla att det synes ligga helt i linje med motionärernas intentioner att deras uppslag beaktas även när det gäller avfolkningsområden utanför Norrland. Det är ett välkänt faktum att problem likartade dem som möter i Norrland påträffas också på andra håll i landet. Det för lokaliseringpolitiken fastställda stödområdet innefattar följdriktigt delar av flera län i Svealand och Götaland. Mot bakgrund av det nya material som nu föreligger, bl. a. genom länsplanering 1967, torde det finnas anledning att ytterligare understryka här antydda förhållanden

och dessutom framhålla att även utanför stödområdesgränsen kan påträffas en utveckling liknande den som utgjort kriteriet för fastställandet av stödområdets gränser. Utskottet vill såsom exempel hänvisa till de uppgifter rörande Kopparbergs län som sammanfattats i ett särskilt avsnitt i detta utlåtande.

Vad som anförs i den grupp motioner rörande den regionalpolitiska planeringsverksamheten som här genomgått har, såsom redan betonats, på många punkter stark släktskap med innehållet i de motioner rörande lokaliseringspolitikens utformning och glesbygdsfrågorna som utskottet behandlat tidigare i utlåtandet. Liksom i dessa frågor förekommer synpunkter och konkreta förslag som kan vara värda att prövas vid utredningsarbetet. Utskottet finner det därför önskvärt att innehållet i motionerna I: 721 och II: 835, II: 828, I: 334 och II: 385, I: 336 och II: 444 samt I: 736 och II: 846 jämte vad utskottet uttalat i anslutning därtill på lämpligt sätt delges de utredande och planerande instanserna. Vad utskottet ovan anfört beträffande sambandet mellan å ena sidan lokaliserings- och regionalpolitiken, å andra sidan sådana sektorer som utbildningspolitiken och jordbrukspolitiken har uppenbarligen relevans också vid bedömningen av de nu förevarande motionerna. Till vissa ämnen, bl. a. det i motionerna I: 336 och II: 444 framförda kravet på åtgärder inom skogsbruket, återkommer utskottet i det följande. I sammanhanget må slutligen erinras om att Kungl. Maj:t föreskrevit att vid utarbetandet av regionalpolitiska handlingsprogram för länen skall beaktas vad riksdagen kan komma att besluta bl. a. i anledning av motioner rörande länsplaneringen.

I sin redovisning av innehållet i motionerna I: 334 och II: 385 uppehöll sig utskottet särskilt vid motionärernas synpunkter på den statliga företagsamheten. Sin principiella syn på detta ämne har utskottet enhälligt deklarerat i sitt av motionärerna citerade utlåtande 1968 nr 64. Utskottet underströk där att ytterligare åtgärder på området kunde tänkas vara motiverade från samhällsekonomisk utgångspunkt. Självfallet måste varje ifrågakommande projekt till statlig företagsamhet noga prövas innan det förverkligas. I utskottets utlåtande i ämnet förra året nämns vissa krav som måste beaktas vid en sådan prövning. Motionärernas uttalande att man bör försöka hejda den negativa utvecklingen i vissa regioner med åtgärder av annat slag »innan man bestämmer sig för en statlig företagsamhet av den omfattning departementschefen ställer i utsikt» vill utskottet tolka främst som en varning för okritisk bedömning av förslag om statlig företagsamhet.

Utskottet har i det föregående understrukit betydelsen av den utredningsverksamhet som äger rum i anslutning till det regionalpolitiska planeringsarbetet. Ett konkret förslag på detta område framförs i motionen II: 239. Motionärerna citerar vad chefen för inrikesdepartementet i årets statsverksproposition (bil. 13, s. 141) anför om det önskvärda i att dämpa storstads-

regionernas tillväxt och eftersträva en kraftig utbyggnad av vissa andra stadsregioner, så att de kan erbjuda ett alternativ till storstäderna när det gäller lokalisering av olika slags verksamheter. I detta sammanhang aktualiserar motionärerna frågan om Norrland som ett annat lokaliseringsalternativ. Kostnaderna där borde, menar de, inte behöva bli högre än i storstadsregionerna. Vad som föreslås är att 1968 års lokaliseringsutredning skall få tilläggsdirektiv som ålägger den att undersöka produktionskostnader och upprätta lönsamhetskalkyler för inte bara de i statsverkspropositionen angivna stadsregionerna och någon av storstadsregionerna utan också några norrlandsregioner.

Utskottet finner motionärernas förslag beaktansvärt. Då såvitt bekant ingen av de nu verksamma utredningarna satt i gång en undersökning av den innebörd som motionärerna skisserar föreslår utskottet att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om en sådan undersökning. Av särskild vikt är därvid att de samhällsekonomiska kostnaderna utreds. Något uttalande från riksdagens sida rörande huvudmannaskapet för undersökningen förefaller inte erforderligt. Vad gäller undersökningens omfattning vill det synas som om förhållandena i de tre storstadsregionerna är så olika att alla dessa bör omfattas av undersökningen.

Bland de uttalanden som chefen för inrikesdepartementet gör i anslutning till presentationen i statsverkspropositionen av länsplanering 1967 märks ett (bil. 13, s. 142) som avser lokalisering av statlig verksamhet. En väsentligt ökad lokalisering utanför huvudstadsregionen säges böra övervägas i anslutning till framtida beslut som innebär tillväxt av den statliga centralförvaltningen. Detta uttalande åberopas i motionerna I: 733 och II: 839, vari centralförvaltningens och de centrala institutionernas utbyggnad anges som den viktigaste anledningen till Stockholms tillväxt under efterkrigstiden. Motionärerna finner det från såväl samhällsekonomisk som miljöpolitisk utgångspunkt angeläget att motverka storstadstillväxten. De erinrar om lokaliseringsutredningen för statlig verksamhet och påpekar att dess förslag inte förverkligats i någon nämnvärd utsträckning. Till departementschefsuttalandet fogas kommentaren att det även är angeläget att vidta åtgärder för utflyttning av verksamheter från storstadsområdena. Därför förordas en översyn av det material som den nämnda utredningen lade fram, så att en plan kan upprättas för utflyttning av centrala ämbetsverk m. m. från Stockholm.

Motionärerna knyter sina önskemål främst till en översyn av det material som för ca sex år sedan framlades av lokaliseringsutredningen för statlig verksamhet. Denna utredning föreslog, såsom utskottet ovan i ett särskilt avsnitt har redovisat, utflyttning från Stockholm av ett stort antal centrala myndigheter m. fl. institutioner. Av vad chefen för finansdepartementet för omkring ett år sedan anförde i ett interpellationssvar framgår att utredningens förslag numera synes sakna aktualitet.

Utskottet, som delar uppfattningen att en ökad lokalisering av statlig förvaltningsverksamhet utanför huvudstadsregionen är önskvärd, vill erinra om att riksdagen nyligen beslutat ge Kungl. Maj:t till känna sin anslutning till det nämnda uttalandet av chefen för inrikesdepartementet (SU 57). Redan de stora svårigheter och kostnader som är förenade med uppgiften att tillgodose statsmyndigheternas lokalbehov i Stockholm talar för att en utveckling av angivet slag bör befrämjas. Värdet av åtgärder i detta syfte ligger givetvis inte bara i den avlastning av stockholmsregionen som äger rum utan i hög grad också i det tillskott av arbetstillfällen som kommer de nya lokaliseringsorterna till del. Detta måste emellertid vägas mot kostnaderna för den ändrade lokaliseringen och mot verkningarna i fråga om effektiviteten hos statsförvaltningen.

Den linje som de båda departementscheferna gjort sig till förespråkare för är, för att citera det uttalande i årets statsverksproposition vartill riksdagen anslutit sig, att lokalisering utanför Stockholm skall övervägas i anslutning till »beslut som innebär tillväxt av den statliga centralförvaltningen». Det kan enligt utskottets mening finnas viss risk för att en sådan strävan blir mindre verkningfull för så vitt inte bland de ifrågavarande besluten inräknas de beslut om marginella personalökningar av tillsammans inte obetydlig omfattning som årligen träffas i samband med att anslag beviljas för myndigheternas verksamhet.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om ett ganska nytt initiativ, som avviker från tidigare praxis i fråga om lokalisering av statlig verksamhet. Såsom framgår av statsverkspropositionen (bil. 9, s. 16 f.) har statistiska centralbyrån nyligen med vederbörligt medgivande av Kungl. Maj:t inrättat två produktionsfilialer, förlagda till Örebro och Hallstavik. Sysselsättningen vid den förstnämnda filialen beräknas inom vid pass två år stiga till ca 380 personer. Av intresse är uppgiften att filialsystemet i detta fall trots vissa merkostnader beräknas på längre sikt leda till en besparing totalt sett.

Det skulle enligt utskottets mening vara värdefullt om de fortsatta övervägandena rörande lokalisering av statlig verksamhet utanför Stockholm innefattade inte bara alternativet utflyttning av hela myndigheter och alternativet decentralisering av hittills centralt handhavda uppgifter utan också alternativet att från vissa myndigheter större enheter eller delar därav flyttas till annan ort, sedan det klarlagts att så kan ske utan bestående funktionsstörningar. Det anförda exemplet synes visa att en sådan lösning kostnadsmissigt t. o. m. kan vara fördelaktigare än en fortsatt samlad förläggning av myndigheten till Stockholm.

På ungefär samma sätt som i vissa ovan behandlade motioner sammanfattas i motionerna I: 723 och II: 840 verkningarna av den utglesning av befolkningen som kännetecknar många bygder särskilt i Norrland. Motionä-

rerna åberopar vissa välfärdspolitiska huvudtankar och finner tiden vara inne att vidga begreppet grundtrygghet så att det också blir tillämpligt på situationen i avfolkningsbygderna. De begär aktiva åtgärder för att trygga de olika bygdernas fortbestånd, grundade på en av riksdagen gjord allmän principdeklaration om bygdetrygghet, vari de olika bygdernas rätt att förbli levande slås fast. Målsättningen säges böra fullföljas genom en aktiv lokaliseringpolitik, vari innefattas sysselsättningskapande åtgärder av alla slag.

De problem som på vissa håll framkallas av osäkerhet om ortens eller bygdens framtid har berörts i det föregående. Vid den förestående utformningen av regionalpolitiska handlingsprogram måste de särskilt uppmärksammas. Innebörden av dessa handlingsprogram blir, såsom tidigare antytts, att vissa orter och regioner bedöms mera positivt och således kan väntas gå en någorlunda gynnsam utveckling till mötes. För dem kan själva programmet sägas vara i viss mån likvärdigt med en principdeklaration av föreslagen art. I fråga om andra orter och regioner kommer handlingsprogrammen däremot att innebära att en inledd befolkningsminskning förutsätts fortgå. I dessa fall synes betingelser för en principdeklaration om bygdetrygghet inte föreligga. Sammanfattningsvis torde få konstateras att motionärernas förslag, om det är avsett att generellt tillämpas, inte låter sig förenas med den successiva omstrukturering som de regionalpolitiska handlingsprogrammen avses ange riktlinjer för. Vissa aspekter i de berörda motionerna torde emellertid komma att beaktas vid en sådan utredning av glesbygdernas problem som utskottet ovan förordat. Utskottet avstyrker motionärernas hemställan.

I några motioner begärs speciella stödinsatser i vissa län. Motionerna I: 219 och II: 240 avser Jämtlands län. Kraftiga och snara åtgärder erfordras här, betonar motionärerna, för att bryta den negativa utvecklingen. Kravet på speciella insatser motiveras bl. a. med att det torde dröja länge innan konkreta åtgärder kan vidtas på grundval av förslag från 1968 års lokaliseringsutredning. Motionärernas önskemål är att Jämtlands län såsom inlandslän blir försöksområde för lokaliseringpolitiken. I motionen II: 849 framförs likartade synpunkter i fråga om Norrbottens län. Motionären framhåller särskilt den ringa effekt lokaliseringsstödet trots differentiering av bidragsprocenten haft i länets inland och uttrycker önskemål om en mera verksam form av lokaliseringpolitik. Behovet av nya arbetstillfällen i Norrbottens län behandlas på grundval av länsplanering 1967, varvid konstateras att länet svarar för nästan 55 procent av hela stödområdets behov. Hittillsvarande stödformer, tillsatta arbetsgrupper och tilltänkta planerings- och beredningsåtgärder betecknas som otillräckliga för Norrbottens del. Vad som erfordras är, säger motionären, ett allsidigt regionalt utvecklingsstöd, prövat på Norrbotten såsom ett försökslän varifrån erfa-

renheter kan hämtas för en kommande lokaliserings- och regionalpolitik. Reglerna för investeringsfonder föreslås bli utformade så att de helt inriktas på stöd åt företag som från landets expanderande delar flyttas till vissa prioriterade regioner. Avslutningsvis nämner motionären ett antal förändringar i reglerna för lokaliseringsstödet och åtgärder i fråga om samhällelig service som borde ingå i den begärda försöksverksamheten.

Såsom framgår av det föregående pågår ett omfattande utredningsarbete som måste tillmätas betydelse i detta sammanhang. 1968 års lokaliseringsutredning väntas i år föreslå vissa reformer beträffande lokaliseringsstödet. Arbetsgruppen för glesbygdsfrågor framlägger successivt nya förslag. Arbetet på att vidareutveckla länsplanering 1967 och skapa regionala handlingsprogram har inletts. Därtill kommer att utskottet i detta utlåtande föreslår tillsättandet av en parlamentarisk utredning angående glesbygdernas problem. Om åskilligt av vad motionärerna anfört gäller i tillämpliga delar vad utskottet ovan uttalat i anslutning till likartade synpunkter och förslag i andra motioner.

De yrkanden vari de nu behandlade motionerna utmynnar gäller försöksverksamhet med särskilda stödformer i de båda länen. Utskottet vill med anledning härav understryka att den lokaliseringspolitiska stödverksamheten i sin helhet är av försöksnatur och att en utvärdering av erfarenheterna från den snart avslutade försöksperioden ingår bland 1968 års lokaliseringsutrednings uppgifter. Att lokaliseringsstödet bl. a. såvitt gäller Jämtlands och Norrbottens län inte är ett tillräckligt medel står redan klart. Motionärernas yrkanden ter sig emellertid inte fullt realistiska. Att endast ett län, om också ett sådant som kännetecknas av särskilda svårigheter, utses till försökslän låter sig knappast göra när andra län uppvisar lika allvarliga problem. En försöksverksamhet baserad på riktlinjer fastställda av nästa års riksdag måste bli av så långsiktig natur att dess resultat knappast kan avvaktas. Det sagda utesluter givetvis inte att selektiva stödåtgärder av temporärt eller mera permanent slag kan tänkas bli aktuella för de båda länen. Förslag härom torde emellertid få väckas i anslutning till det utredningsarbete som redan pågår eller planeras. Med hänvisning till vad här anförts avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Från sysselsättningssynpunkt lämpliga åtgärder till stöd för skogsbruket i Norrlands inland påyrkas i motionerna I: 724 och II: 847. Motionärerna pekar på den snabba rationalisering som genomförts och håller på att genomföras inom skogsbruket. De framhåller samtidigt att skogsbrukets lönsamhet i Norrlands inland på senare år har försämrats. För att en mekanisering av inlandsskogsbruket skall kunna genomföras förutsätts, anför de, skogsvårdande insatser, innefattande röjningsåtgärder och rationell ungskogsvård. Det framtida behovet av skogsråvara beräknas motivera att möjligheterna till fullgod produktion i Norrlands inland tas till vara.

Då därtill kommer att i de berörda områdena finns ett stort överskott av framför allt medelålders arbetskraft med erfarenhet av skogsarbete ter det sig enligt motionärernas uppfattning motiverat att statsmakterna under en övergångstid lämnar ett mera allmänt stöd till skogsvårdande åtgärder av nyssnämnda slag i Norrlands inland. Stödet skulle beröra alla markägarkategorier. Motionärerna presenterar en skiss till dylika åtgärder i Västerbottens län, enligt vilken för en årskostnad för statsverket av ca 10 milj. kr. skulle uppnås en sysselsättningseffekt av ca 160 000 dagsverken per år. De diskuterar det författningsmässiga underlaget för de föreslagna åtgärderna, vilka skulle begränsas till att gälla vissa delar av Jämtlands län samt lappmarksdelarna av Västerbottens och Norrbottens län. Skogsbruksutredningen och skogspolitiska utredningen föreslås få direktiv att med förtur behandla ämnet.

Frågan om åtgärder av det slag som motionärerna föreslår har, enligt vad utskottet inhämtat, redan för drygt fyra år sedan aktualiserats inom skogsbruksutredningen, vilken då i en skrivelse till arbetsmarknadsstyrelsen hemställde att denna skulle utifrån sina intressen av att sysselsätta för ändamålet lämpad arbetskraft sätta i gång vissa skogliga restaureringsåtgärder inom delar av inre Norrland, i den mån sådana åtgärder ansågs erforderliga enligt vederbörande skogsstyrelses bedömande. I inte ringa utsträckning bedriver arbetsmarknadsstyrelsen också nu skogliga beredskapsarbeten. Antalet sysselsatta i sådana arbeten inom skogslänen utgjorde i mitten av januari i år ca 3 600, huvudsakligen äldre svårplacerade skogsarbetare. Beredskapsarbeten av detta slag är emellertid koncentrerade till vinterhalvåret. Under den period som torde vara gynnsammast från skogsvårdssynpunkt reduceras deras omfattning väsentligt. Beredskapsarbetena synes därför inte tillgodose de önskemål som föranlett motionärernas hemställan. Beträffande såväl skogsbruksutredningen som skogspolitiska utredningen gäller att utredningsarbetet avses bli slutfört inom en relativt snar framtid. Båda utredningarna torde ha anledning att komma in på det ämne som motionärerna har tagit upp. Vid dessa överväganden kan de synpunkter motionärerna framfört vara värda beaktande. Utskottet föreslår därför att riksdagen med understrykande härav hemställer hos Kungl. Maj:t att motionerna överlämnas till de båda utredningarna.

Frågan om ökad statlig företagsamhet i Norrland behandlades senast av utskottet i november 1968 på grundval bl. a. av motioner av väsentligen samma innebörd som de nu föreliggande motionerna I: 282 och II: 316 i här förevarande del. Utskottet erinrade därvid bl. a. om industrietableringsdelegationens tillkomst och föreslog riksdagen att hos Kungl. Maj:t göra det tillkännagivande rörande etablering av statliga företag i Norrland som ovan berörts i anslutning till ett par andra motioner. Den beskrivning av sysselsättningsläget framför allt i Norrbottens län som de nu aktuella mo-

tionerna innehåller är av naturliga skäl starkt besläktad med den som givits i här tidigare behandlade motioner. Motionärerna säger sig vid avvägningen mellan sysselsättningsskapande och rörlighetsfrämjande åtgärder vilja sätta de förra främst. Från denna utgångspunkt hävdar de att lokaliseringsspolitiken nu i första hand bör inriktas på att utvidga den samhälleliga sektorn inom industrin och andra näringsgrenar. De föreslår en utbyggnad av Norrbottens järnverk AB (NJA), åtföljd av ökad inriktning på färdigproduktion. Som exempel på varuslag vilka skulle kunna framställas av en statlig verkstadsindustri, baserad på produktionen inom Luossavaara—Kiirunavaara AB (LKAB) och NJA, nämns traktorer, vägmaskiner och snöröjningsredskap. En utbyggnad av de till AB Statens skogsindustrier (ASSI) hörande Karlsborgsverken förordas vidare, i vilket sammanhang framförs tanken på statligt lokaliseringsstöd till företaget.

Utskottet kan i detta sammanhang i stort selt begränsa sig till att hänvisa dels till sitt av riksdagen godkända principuttalande hösten 1968 rörande statlig företagsamhet i Norrland (utl. nr 64), dels till den verksamhet som bedrivs av delegationen för statlig industrietablering och som vid bifall till den nyligen framlagda propositionen nr 56 kommer att överföras till ett särskilt bolag, Svenska industrietableringsaktiebolaget (SVETAB). Riksdagen synes när det gäller sådan utbyggnad och nyetablering av statliga företag i Norrland som motionärerna föreslår tills vidare kunna avvakta initiativ av det särskilda organ som tillsatts för ändamålet. Vad gäller frågan om statligt lokaliseringsstöd till utbyggnad av Karlsborgsverken må erinras om att formella förutsättningar för sådant stöd nu kommer att stå till buds sedan riksdagen godkänt de ändrade grunder för lokaliseringsstöd som förordats i statsverkspropositionen (bil. 13, s. 149; SU 57). Under hänvisning till vad här anförts avstyrker utskottet de nu behandlade motionsyrkandena.

Tätorten Sorsele-Storuman är, betonas det i motionerna I: 728 och II: 841, en av de stödjepunkter i Norrlands inland som måste bestå om inte stora områden i den berörda delen av Norrland skall helt avfolkas. Erfarenheten hittills har visat att lokaliseringsstödet fått endast begränsade effekter inom dessa områden. Det har därför, säger motionärerna, framstått som naturligt att överväga att förlägga statliga industrier till någon eller några av tätorterna i inlandet. En sådan åtgärd borde enligt dem vara möjlig särskilt då det gäller att tillvarataga skogsråvaran, eftersom kronan har de största skogsinnehaven i de aktuella områdena. Enligt av motionärerna åberopade sakkunniga skulle tillgången på massaved vara tillräcklig för att försörja en medelstor massafabrik. Motionärerna kräver mot denna bakgrund en skyndsam utredning om förläggande av en statlig eller halvstatlig massafabrik till Västerbottens inland, förslagsvis till Storuman. Utredningen bör bl. a. undersöka om det är möjligt att använda björkved vid

massaframställningen, vilka transportvägar som är lämpligast för den färdiga produkten och om massafabriken kan startas i samarbete med andra skogsägare än kronan.

Av de tre remissinstanser som avgivit yttranden över motionerna avstyrker domänverket och Skogsindustriernas samarbetsutskott tanken på en massafabrik med den av motionärerna föreslagna lokaliseringen under hänvisning framför allt till de otillräckliga råvarutillgångarna. I sitt av Sveriges skogsägareföreningars riksförbund åberopade yttrande tillstyrker däremot Västerbottens skogsägareförening förslaget om en utredning och förklarar sig beredd att i möjlig utsträckning positivt medverka med råvaruleveranser till en eventuell ny massafabrik.

Utskottet är väl medvetet om den bristande tillgången på arbetstillfällen i bl. a. Västerbottens inland och finner det angeläget att åtgärder vidtas för att förbättra situationen. Genom de insatser som gjorts inom ramen för arbetsmarknads- och lokaliseringsspolitiken har också icke oväsentliga resultat nåtts. Lokaliseringsstöd har hittills beviljats för 23 arbetsställen i Västerbottens inland med ett belopp av nära 22 milj. kr., varigenom över 400 nya arbetstillfällen skapats. Därutöver har arbetsmarknadspolitiska åtgärder av olika slag vidtagits. Det förefaller emellertid utskottet sannolikt att ytterligare insatser kan behöva göras för att trygga en godtagbar levnadsstandard och samhällsservice för den befolkning som väljer att stanna kvar i området. Såsom framhållits i det föregående skall vid den fortsatta regionalpolitiska planeringen det väsentliga elementet vara att regionala handlingsprogram i detta syfte skall utarbetas. I det sammanhanget kan givetvis även förslag sådana som det nu behandlade upptas till prövning. Nämnas kan att frågan om statsmakternas medverkan för att få till stånd en massafabrik eller annan industri i Storuman-regionen aktualiserats genom en uppvaktning inför chefen för industridepartementet i april 1969 av representanter för Stensele, Tärna och Sorsele kommuner. Någon anledning för riksdagen att rikta en hemställan till Kungl. Maj:t i anledning av motionerna föreligger enligt utskottets mening icke.

I syfte att främja turismen i Norrland framförs i motionerna I: 737 och II: 843 en rad förslag, vilka motionärerna önskar få genomförda genom Kungl. Maj:ts försorg. Inledningsvis konstateras att det finns anledning att se positivt på turistnäringens utvecklingsmöjligheter i norra Sverige. Näringen är emellertid ekonomiskt svag och kan inte på egen hand lösa sina utvecklingsproblem. Enligt motionärernas uppfattning är den därför i stort behov av en organisationsapparat i form av ett effektivt produktionsbolag för turism. Uppgifterna för en sådan organisation skulle bl. a. vara att skapa ökat intresse för turism, bygga upp arrangemang som är väl anpassade till marknadsens önskemål och marknadsföra dessa via resebyråer och researrangörer.

Det föreslagna bolaget borde enligt motionärerna i första hand satsa på sådana produkter och arrangemang som är lätta att anpassa till ortsbefolkningens kompetens i fråga om turistservice, t. ex. stugturism, fritidsfiske, jakt och långfärder på skidor. De lokala arbetsmarknadsmyndigheterna bör emellertid också kunna anordna erforderlig utbildning för befolkningen. En snar utbyggnad av Gunnarns flygfält i Västerbotten förordas.

Motionärerna konstaterar att ett stort antal turistorgan av rikskaraktär är verksamma och att även andra organisationer är aktiva på turismens område. Skall turismen bli en reell försörjningsmöjlighet i glesbygden i norr krävs emellertid, anser de, att dessa organ samarbetar i en organisation. Motionärerna önskar en femårsplan för ett turistproduktionsbolag med uppgift att bygga upp och marknadsföra turism i Norrland. Staten bör ge turistnäringen i Norrland stöd och viss starthjälp.

De turistorganisationer från vilka utskottet inhämtat remissyttranden ansluter sig i huvudsak till de synpunkter och riktlinjer beträffande turismen i Norrland som motionärerna framfört.

Utskottet kan i allt väsentligt ställa sig bakom de syften motionärerna vill främja och anser att turismen efter hand borde kunna bli av allt större betydelse som utkomstmöjlighet för befolkningen i vissa delar av Norrland. Statsmakternas intresse för turistnäringen har också på flera sätt kommit till uttryck, såsom utskottet redovisade förra året i sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 56) över vissa motioner angående turistnäringen. Ekonomiskt stöd lämnas sålunda till Svenska turisttrafikförbundet, som bl. a. har att söka samordna vissa marknadsföringsåtgärder. Vidare har genom lokaliseringsstöd och genom insatser från arbetsmarknadsmyndigheternas sida bidrag lämnats till en utbyggnad av turistnäringen inom stödområdet. Då det gäller produktutveckling och marknadsföring inom turistnäringen anser utskottet emellertid liksom chefen för handelsdepartementet i ett den 22 april 1969 i andra kammaren avlämnat interpellations-svar, att ansvaret bör vila på näringens egna intressenter. Enligt vad som uppgavs i interpellationssvaret har Turisttrafikförbundet fått särskilda bidrag av statsmedel för att arbeta vidare på förslag till samarbete mellan Turisttrafikförbundet, Svenska kommunförbundet och olika intressenter inom turistnäringen i syfte att komma fram till en lämplig organisation och finansieringsform för en central instans för inrikesturismens marknadsföringsfrågor. Såsom framgår av vad utskottet här anfört liksom av den redogörelse för remissyttrandena som utskottet lämnat i ett särskilt avsnitt är flera av de uppslag motionärerna aktualiserat redan föremål för uppmärksamhet hos berörda organisationer. Enligt utskottets mening föreligger därför inte anledning för riksdagen att nu i särskild ordning begära åtgärder på området från Kungl. Maj:ts sida.

Utskottet behandlar i det följande ett antal motioner som innefattar

förslag till åtgärder för att påverka den ekonomiska utvecklingen inom särskilda regioner i landet utanför Norrland. Det är därvid fråga om områden, i vilka främst strukturförändringar inom näringslivet lett till en vikande befolkningsutveckling och därmed sammanhängande svårigheter beträffande tillgången på arbetstillfällen och på samhälllig service. Utskottet har ovan mera allmänt redovisat sin syn på dessa problem och på samhällets åtgärder för att bemästra dem. Vad utskottet därvid anfört är i allt väsentligt tillämpligt även beträffande de förslag i anslutning till enskilda regioner som redovisas i det följande.

Motionerna I: 741 och II: 831 har sin utgångspunkt i de prognoser för befolkningsutvecklingen på Gotland som utarbetats inom ramen för länsplanering 1967. Dessa tyder på att länet under de kommande åren skulle få registrera ett betydande utflyttningsöverskott, berörande i första hand den yngre arbetskraften. Det relativa antalet äldre personer skulle därigenom öka avsevärt. Dessa förskjutningar i befolkningens struktur kan väntas allvarligt försämra förutsättningarna för en allsidig samhällsservice på olika områden och skulle även vara betänkliga från försvarssynpunkt. Motionärerna önskar att olika åtgärder prövas för att motverka denna negativa utveckling. En sådan åtgärd vore enligt motionärerna att förlägga statlig förvaltning och statlig industriell eller annan verksamhet till länet. De föreslår att efter mönster av industrietableringsdelegationen en särskild delegation tillsätts med uppgift att åstadkomma etablering av statlig verksamhet på Gotland.

Utskottet kan, då det gäller frågan om lokalisering av statlig förvaltning, hänvisa till vad utskottet ovan allmänt uttalat härom. Beträffande etablering av statlig industri på Gotland torde förekommande uppslag kunna tillvaratas inom existerande organ och inom det tillämnade bolaget för statlig industrietablering. En särskild delegation, avsedd enbart för Gotland, är enligt utskottets mening inte erforderlig. Utskottet vill tillfoga, att de utvecklingstendenser, som motiverade de nu behandlade förslagen för Gotlands del, kan väntas bli närmare belysta vid den fortsatta regionalpolitiska planeringsverksamheten, varvid även de olika åtgärder för att påverka utvecklingen som kan framstå som nödvändiga kan avvägas mot varandra inom ramen för ett samlat handlingsprogram.

I motionerna I: 137 och II: 156 riktas uppmärksamheten på befolkningsutvecklingen och den näringspolitiska situationen i landets sydöstra delar. Det konstateras, att nedgången i sysselsättningen inom jordbruket inte har uppvägs av en industriell etablering, tillräcklig för att bereda invånarna i regionen arbete och utkomst. Exempel från Kalmar län och Blekinge län anförs som stöd härför. Motionärerna kräver olika åtgärder för att i gynnssam riktning påverka utvecklingen inom regionen i fråga. Ett särskilt önskemål är att åtgärder vidtas som kan vara ägnade att främja handeln med

övriga östersjöländer, varigenom en näringspolitisk stimulans skulle kunna åstadkommas. Vidare föreslås att delegationen för industrietablering anmodas att skyndsamt utreda förutsättningarna för anläggande av basindustrier i Kalmar, Blekinge och Kronobergs län.

Motioner berörande sydöstra Sverige och med förslag till åtgärder av samma slag som de nu redovisade har väckts tidigare. Senast var detta fallet vid 1968 års riksdag, varvid motionerna avslogs på bankoutskottets förslag (utl. nr 40). Utskottet fann det emellertid då inte uteslutet, att frågan om upptagande av ytterligare industriell verksamhet i samhällelig ägo borde prövas. Denna bedömning äger enligt utskottets mening fortfarande giltighet. En prövning av nu nämnt slag kräver dock inte något initiativ från riksdagens sida. Också möjligheterna att expandera ifrågavarande regions utrikeshandel, särskilt östersjöhandeln, torde på ett tillfredsställande sätt beaktas av vederbörande statliga myndigheter samt enskilda organisationer och företag.

De följder som strukturrationaliseringen medfört i Värmlands län tas upp till diskussion i motionen II: 383. Härvid berörs särskilt tendenserna inom skogs- och verkstadsindustrin. Motionärerna önskar att frågan om en statsägd skogsindustri i Värmland med i huvudsak den icke bolagsägda skogen som underlag utreds och att en statsägd verkstadsindustri med den värmländska järnindustrin som bas skapas. Vidare begär de en prövning av frågan om åtgärder i syfte att genom utveckling av nya produkter och vidareförädling tillvarataga skogsindustrins avfallsprodukter.

Enligt den principiella uppfattning som utskottet ovan givit uttryck åt och redan hänvisat till kan under vissa förutsättningar etablering av statliga industrier vara ett medel att påverka strukturutveckling och sysselsättning inom vissa regioner. De överväganden i konkreta fall som härvid behöver göras sker enligt utskottets mening lämpligen inom delegationen för statlig industrietablering eller det föreslagna bolaget för industrietablering. Ifrågavarande organ har särskilt avsetts för en sådan prövning och för att ta erforderliga initiativ på området.

Befolkningsutvecklingen och sysselsättningsläget i Bergslagen behandlas i motionen II: 97, vari redovisas uppgifter som tyder på en minskande befolkning och en besvärande arbetslöshet. Enligt motionärerna är huvudorsaken till denna utveckling den ensidighet som präglar näringslivet i området. Strukturrationaliseringen inom jord- och skogsbruket och inom järnindustrin anses inte ha tillräckligt kompenserats av nyetablering av industrier. För Bergslagens del behövs enligt motionärerna en rad åtgärder för att stoppa den pågående utvecklingen, varvid en hård satsning måste ske på de orter inom området som har naturliga utvecklingsmöjligheter. Vad som krävs är, framhålles i motionen, flera nya basindustrier och ett mera differentierat näringsliv. Motionärerna erinrar om att läget och ut-

sikterna för bergslagsgruvorna är föremål för utredning och att även andra frågor av betydelse i sammanhanget utreds. Dessa utredningar bör, understryker de, bedrivas med största möjliga skyndsamhet. Motionärerna föreslår att delegationen för statlig industrietablering får i uppdrag att verkställa en utredning av näringsstrukturen i Bergslagen samt framlägga förslag om lokaliseringpolitiska åtgärder syftande till att bryta ensidigheten i näringslivet samt förstärka näringslivet inom området.

Utskottet vill erinra om att syftet med delegationen för industrietablering är att genom statligt företagande skapa nya sysselsättningstillfällen, framför allt i skogslänen. Enligt utskottets mening är det därför inte påkallat att ge delegationen ett utredningsuppdrag enligt motionärernas förslag. De problem motionärerna aktualiserat beträffande Bergslagen torde också bli beaktade genom den fortsatta regionalpolitiska planeringsverksamheten, där även handlingsprogram för de enskilda regionerna skall utarbetas.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

A) att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att följande motioner, nämligen

a) I: 387 och II: 443, såvitt gäller riktlinjer för lokaliseringpolitiken,

b) I: 720 och II: 834,

c) I: 279 och II: 314,

d) I: 731 och II: 838,

överlämnas till 1968 års lokaliseringsutredning och att riksdagen därvid som sin mening ger till känna vad utskottet anfört i anslutning till motionerna;

B) att riksdagen i anledning av följande motioner, nämligen

a) I: 387 och II: 443, såvitt gäller utredning angående glesbygdernas problem,

b) I: 522 och II: 626, såvitt gäller samma ämne, samt

c) I: 739 och II: 829,

hos Kungl. Maj:t hemställer om en parlamentarisk utredning angående glesbygdernas problem i enlighet med vad utskottet ovan anfört;

C) att riksdagen i anledning av följande motioner, nämligen

a) I: 721 och II: 835,

- b) II: 828,
- c) I: 334 och II: 385,
- d) I: 336 och II: 444,
- e) I: 736 och II: 846,

som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i anslutning till dessa motioner anfört rörande regionalpolitisk planering m. m.;

D) att riksdagen i anledning av motionen II: 239 hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning rörande produktionskostnaderna i skilda regioner i enlighet med vad utskottet ovan anfört;

E) att riksdagen i anledning av motionerna I: 733 och II: 839, angående utflyttning av statlig verksamhet från Stockholm, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet ovan anfört;

F) att riksdagen avslår motionerna I: 723 och II: 840, rörande en allmän principdeklaration om byggetrygghet;

G) att riksdagen avslår motionerna I: 219 och II: 240, om speciella lokaliseringpolitiska insatser i Jämtlands län;

H) att riksdagen avslår motionen II: 849, om riktlinjer för försöksverksamhet med ett regionalt utvecklingsstöd i Norrbottens län;

J) att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att motionerna I: 724 och II: 847, om åtgärder till stöd för skogsbruket i Norrlands inland, överlämnas till skogsbruksutredningen och skogspolitiska utredningen och att riksdagen därvid som sin mening ger till känna vad utskottet anfört i anslutning till motionerna;

K) att riksdagen avslår motionerna I: 282 och II: 316, såvitt gäller frågor om statliga företag i Norrland;

L) att riksdagen avslår motionerna I: 728 och II: 841, om förläggande av en statlig eller halvstatlig massafabrik till Västerbottens inland;

M) att riksdagen avslår motionerna I: 737 och II: 843, om åtgärder för att främja turismen i Norrland;

N) att riksdagen avslår motionerna I: 741 och II: 831, om en delegation för etablering av statlig verksamhet på Gotland;

O) att riksdagen avslår motionerna I: 137 och II: 156, om statliga basindustrier i sydöstra Sverige, m. m.;

P) att riksdagen avslår motionen II: 383, såvitt gäller frågor om statsägd industri i Värmland;

Q) att riksdagen avslår motionen II: 97, om utredning av näringsstrukturen i Bergslagen.

Stockholm den 13 maj 1969

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Åke Larsson (s), Palm (s), Stefanson (fp)*, Åkerlund (m), Lundin (s), Strandberg (m), Larfors (s) och Mattsson (cp);

från andra kammaren: herrar Regnéll (m), Hagnell (s), Franzén i Motala (s), Börjesson i Glömminge (cp), Larsson i Umeå (fp), Rask (s), Haglund (s) och Stridsman (cp).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

vid utskottets hemställan under C

1) av herrar *Mattsson*, *Börjesson* i Glömminge och *Stridsman* (alla cp), vilka ansett att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 38 med orden »Utskottet har viss» och slutar på s. 39 med orden »de berörda områdena» bort utbytas mot ett avsnitt av följande lydelse:

»Utskottet fäster särskild vikt vad som i detta sammanhang anförs i motionerna I: 721 och II: 835. Samhällsplaneringen är av avgörande betydelse för fördelningen av utbyggnadsresurserna och därmed också för tillväxtmiljön i olika regioner och orter. Tyngdpunkten i denna planering bör, såsom motionärerna framhåller, ligga på de regionala och kommunala planen. Detaljplaneringen måste även i fortsättningen vara en viktig uppgift för primärkommunerna. Den översiktliga utvecklingsplaneringen torde nå bästa resultat på länsplanet. Utskottet delar motionärernas uppfattning att denna planeringsuppgift bör handhas av ett länskommunalt organ, som inom ramen för riksplaneringen skall ha att göra upp ett regionalt utvecklingsprogram.

Såsom framhålles i motionerna har den regionala samhällsplaneringen hittills knappast spelat den roll inom regionalpolitiken som riksdagsbeslutet 1964 om riktlinjer för lokaliseringpolitiken måste sägas ha ställt i utsikt. I statsverkspropositionen uttalas att det f. n. ofta saknas en uttalad gemensam målsättning hos skilda länsorgan för beslut om fördelning av utbyggnadsresurser mellan olika orter och regioner. I motionerna I: 721 och II: 835 påtalas i anslutning härtill, att det saknas en av statsmakterna uttalad regionalpolitisk målsättning till grund för planeringsarbetet i regionerna. Det är enligt motionärerna inte meningsfullt med regionala utvecklingsprogram, förrän regering och riksdag på ett mera preciserat sätt uttalat sig för

ett regionalpolitiskt handlingsprogram. Ett sådant program skall vara riktninggivande för samhällsplaneringen i länet men naturligtvis också för en riksplanering, i den mån denna har att ange ramar för regionalpolitiken. Den fråga som aktualiserats genom motionerna kan sålunda inte lösas genom länsplanering 1967 eller dess fortsättning.

Den aktiva lokaliseringpolitiken är ett instrument för decentralisering i samhällsutvecklingen. Självfallet bör denna politik stödjas genom av statsmakterna antagna riktlinjer för regionalpolitiken. Målsättningen bör enligt motionärerna vara ett så långt möjligt decentraliserat samhälle, för vilket framför allt miljöpolitiska skäl talar. Utskottet delar motionärernas uppfattning om angelägenheten av ett sådant handlingsprogram från statsmakternas sida.»

2) av herrar *Stefanson* (fp), *Mattsson* (cp), *Börjesson* i Glömminge (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett

dels att det stycke på s. 40 i utskottets yttrande som börjar med orden »Det krav på» och slutar med orden »naturligt och eftersträvansvärt» bort utbytas mot ett avsnitt av följande lydelse:

»Det krav på en utvecklingsplan och ett näringspolitiskt program för Norrland som framställs i motionerna I: 334 och II: 385 går bl. a. ut på bestämda åtgärder och utfästelser från statsmakternas sida till de delar av Norrland, som kan sägas vara hårdast drabbade av avfolkningsproblem och undersysselsättning. Länsplanering 1967 har på ett otvetydigt sätt klargjort behovet av stödverksamhet i Norrland och då speciellt dess inland. Utskottets ovan framlagda förslag om en parlamentarisk glesbygdsutredning har baserats på samma iakttagelser som motionärernas.

Klart uttalade mål för norrlandspolitiken är som motionärerna starkt betonar nödvändiga bl. a. därför att de nuvarande problemen inte minst ligger på det psykologiska planet och gäller människornas förväntningar om den framtida utvecklingen. Just den nuvarande ovissheten och avsaknaden av uttalade mål inom detta område är sannolikt en av de kraftigast bidragande orsakerna till den nuvarande negativa utvecklingen och till den förda lokaliseringspolitikens måttliga resultat.

En sådan målformulering när det gäller den framtida utvecklingen av befolkning och sysselsättning inom Norrland och för olika delar av detta stora område bör ske inom ramen för en hela riket omfattande regional ekonomisk långsiktplanering, varvid näringspolitiken för andra sammanhängande glesbygdsområden, exempelvis Dalarna, Värmland och Gotland även kommer med i bilden. Utskottet delar motionärernas uppfattning att utvecklingen inom Norrland inte kan ses isolerad från förhållandena inom övriga delar av landet.

Om inte den negativa utvecklingen skall hinna gå så långt att den inte kan brytas, fordras emellertid skyndsamma ställningstaganden. Det är därför nödvändigt att behandla planeringsproblemen för Norrland med förtur och

även om ett fullt färdigt underlag ej har i alla detaljer förebringats. En utvecklingsplan för Norrland med mål för utvecklingen inom olika delregioner är enligt utskottets uppfattning något som snarast möjligt måste föreläggas riksdagen. Det bör särskilt understrykas, att en av planeringens viktiga funktioner just skall vara att samordna alla de olika åtgärder som statsmakterna vidtar och som har återverkningar i regionalt avseende.

I en sådan utvecklingsplan bör enligt motionärerna för inlandets del ingå uttryckliga statliga garantier för vissa tätorters framtid genom ett klart löfte om att ett antal stödjepunkter i inlandet skall erhålla det stöd de behöver för att fylla sin uppgift och ge en god service, även om avfolkningen visar tendens att fortsätta och de berörda kommunernas ekonomi därigenom ytterligare försvagas. Staten måste ge bindande garantier och i handling visa att det ligger allvar bakom utfästelserna. Utskottet instämmer helt i denna motionärernas uppfattning.

En utvecklingsplan för Norrland bör utgöra underlaget för ett näringspolitiskt program, som skall tjäna som ledning för statens mera långsiktiga norrlandspolitik. Länsprognoserna innehåller som motionärerna framhåller värdefullt material för en sådan utvecklingsplan, men de befriar inte staten från skyldigheten att lägga fram en klar målsättning beträffande sina egna åtgärder. En utvecklingsplan för Norrland får inte medföra att man dröjer med att vidtaga konkreta snara åtgärder. Särskilt för Norrlands inland kan och bör vissa åtgärder omedelbart vidtagas utan att utvecklingsplanen inväntas.

I motionerna framhålles också önskemålet om en översyn av medlen för lokaliseringspolitiken. Utskottet ansluter sig även i det avseendet till motionärernas synpunkter, vilka innebär bl. a. att man bör överväga att det direkta lokaliseringsstödet i Norrlands inland skall knytas till arbetskraften, exempelvis i form av befrielse från den enprocentiga allmänna arbetsgivaravgiften. Andra av motionärernas uppslag som utskottet finner värda beaktande är att rörelsekapital skulle få ingå i låneunderlaget, att snabbare avskrivning av industribyggnader skulle få ske inom stödområdet och att lokaliseringsstöd skulle kunna utgå även till serviceanläggningar. Utskottet vill också erinra om tanken på sänkta avgifter för gods- och persontrafik och billigare elström i Norrland samt om ökade resurser för företagareföreningarna.

Utskottet tillstyrker alltså motionärernas krav.»;

dels att till utskottets hemställan under C bort fogas följande:

»samt

att riksdagen i anledning av motionerna I: 334 och II: 385 därjämte hos Kungl. Maj:t hemställer att en regional ekonomisk planering med mål för utvecklingen i olika delregioner i Norrland kommer till stånd utan dröjsmål och att ett näringspolitiskt program med klar målsättning för den fram-

tida norrlandspolitiken uppgörs med ledning av den regionala planeringen;»

vid utskottets hemställan under H

3) av herrar *Strandberg* (m) och *Stridsman* (cp).

vid utskottets hemställan under L

4) av herr *Larsson* i Umeå (fp), som ansett

dels att det stycke på s. 48 i utskottets yttrande som börjar med orden »Utskottet är väl» och slutar med orden »utskottets mening icke» bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

»Utskottet är väl — — — (= utskottet) — — — olika slag vidtagits. De åtgärder som genomförts har dock ej varit tillräckliga för att trygga sysselsättningen inom de västliga delarna av Norrlands inland. Skogsbruket, som har varit den huvudsakligaste näringsgrenen, har starkt minskat i betydelse genom den förflyttning av avverkningsområden som orsakats av för höga fraktkostnader och därav följande olönsamhet. Då det finns stora områden med produktiv skogsmark som nu tagits ur produktion på grund av geografiska förhållanden borde det undersökas om ej denna råvara kunde tillvaratas och sysselsättning därigenom skapas inom de områden där man nu brottas med en besvärande arbetslöshet. Utskottet finner motionärernas förslag beaktansvärt och anser att eftersom staten är den största markinnehavaren inom de områden som kan beröras Kungl. Maj:t bör föranstalta om en utredning av förutsättningarna för en industri inom Stensele-Storuman-området.»;

dels att utskottet under L bort hemställa

»L) att riksdagen i anledning av motionerna I: 728 och II: 841 hos Kungl. Maj:t hemställer om en skyndsamt utredning av förutsättningarna för förläggande av en massafabrik till Västerbottens inland;»

vid utskottets hemställan under M

5) av herrar *Stefanson* (fp), *Åkerlund* (m), *Strandberg* (m), *Mattsson* (cp), *Börjesson* i Glömminge (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett

dels att det stycke på s. 49 i utskottets yttrande som börjar med orden »Utskottet kan i allt» och slutar med orden »från Kungl. Maj:ts sida» bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

»Utskottet kan i allt väsentligt ställa sig bakom de syften motionärerna vill främja och anser att turismen efter hand borde kunna bli av allt större betydelse som utkomstmöjlighet för befolkningen i vissa delar av Norrland.

Utskottet finner motionärernas förslag beaktansvärt och anser att de av dem framförda uppslagen bör prövas genom Kungl. Maj:ts försorg.»;

dels att utskottet under M bort hemställa

»M) att riksdagen med bifall till motionerna I: 737 och II: 843 hos Kungl. Maj:t hemställer om åtgärder enligt av utskottet angivna riktlinjer i syfte att främja turismen i Norrland;»

Särskilda yttranden

med avseende på utskottets yttrande i allmänhet

1) av herrar *Akerlund*, *Strandberg* och *Regnéll* (alla m), vilka anfört:

Sedan början av innevarande decennium har en stark avfolkning av landsbygden kännetecknat utvecklingen i vårt land. Samtidigt härmed har inflyttningen till tätorterna ökat och en koncentration ägt rum till vissa storstadsregioner. Den lokaliseringspolitik som försöksvis insatts har inte brutit denna utveckling och har heller inte gett erforderligt stöd åt avfolkningsområdena. Utvecklingen innebär en strukturell omvandling av vårt samhälle som varken hög- eller lågkonjunkturer förmått väsentligt påverka i någondera riktningen. För den kvarvarande befolkningen i de av utflyttningen drabbade landsdelarna har utvecklingen medfört omfattande och varaktig arbetslöshet. Anklagelser för bristande förståelse för allvaret i situationen och bristande vilja att med kraft ingripa för att lösa sysselsättningsproblemen har riktats mot de för den allmänna politiken ansvariga. Misströstan och en alltmer utpräglad pessimism har spritt sig hos befolkningen i de drabbade områdena, särskilt i Norrland. Denna negativa attityd har bidragit till att skapa en uppbrottsstämning som är illavarslande och som snarast måste brytas. En förnyad framtidstro på utvecklingsmöjligheter inom skogslänen måste skapas.

Läget har nu blivit så allvarligt att en kraftsamling erfordras. Det krävs åtgärder som för den berörda befolkningen manifesterar statsmakternas beslutsamma vilja att ingripa. Skall tillräcklig effekt kunna nås är det enligt vår mening nödvändigt att alla politiska partier samverkar. Ställda i valet mellan att söka lösningar efter utpräglad partipolitiska linjer och att eftersträva samlande sådana har vi för vår del funnit angelägenheten av snara och effektiva resultat fälla utslaget för den sistnämnda handlingslinjen. Våra upprepade gånger framförda önskemål om ökad samarbetsvilja har nu till en del vunnit gehör. Trots en kritisk inställning i vissa hänseenden har vårt parti av ovannämnda anledning avstått från reservationer på ett flertal punkter vid skilda tillfällen. Vi hänvisar till bankoutskottets enhälliga utlåtande

nr 64 till 1968 års höstriksdag. En likartad ståndpunkt intogs av vårt parti vid behandlingen i statsutskottet av den fortsatta på försök bedrivna lokaliseringpolitiken och de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna för nästa budgetår. Även när det gäller de i bankoutskottet nu handlagda motionerna har vi handlat från denna utgångspunkt.

Den prekära situationen kräver snabbhet. Ett tidsödande utredningsarbete får icke bromsa erforderliga samhällsinsatser. Det genom länsplanering 1967 påbörjade arbetet för en regionalpolitik avses skola bedrivas så att regionalpolitiska handlingsprogram kan upprättas. Även övrigt utredningsarbete skall fullföljas. I avvaktan härpå övervägs att fortsätta den på försök bedrivna lokaliseringpolitiken. Vi understryker angelägenheten av att utredningsarbetet genomförs med största skyndsamhet och att detta arbete inte får utgöra hinder för kraftfulla konkreta insatser till stöd för de drabbade skogslänen. Vi vill särskilt framhålla vad utskottet uttalar angående prioriterad behandling av norrlandsproblemen.

En regionalpolitik måste utformas så att den blir stödjande och stimulerande på de orter där förutsättningar för ekonomisk utveckling med rimlig säkerhet kan bedömas vara för handen. Där naturliga förutsättningar för decentralisering föreligger bör ett decentraliserat samhälle eftersträvas. Med regionalpolitikens hjälp bör följaktligen en spontan utveckling kunna stödjas där ansatserna därtill synes öppna möjligheter till ortens fortbestånd. Regionalpolitikens framgång garanteras inte genom en långt driven planushållning. Politiken bör tvärtom ligga inom ramen för en blandekonomi och får ej spränga denna ram i socialiserande riktning. En förutsättning för framgång i strävan att skapa nya och varaktiga arbetstillfällen är att det enskilda näringslivet stimuleras härtil genom en positiv näringspolitik.

2) av herr *Hagnell* (s), som anförde:

Även om ännu ett år återstår av den femåriga försöksperioden för lokaliseringpolitiken, så måste redan under hösten 1969 utarbetas riktlinjer för den fortsatta politik som efter beslut av nästa vårriksdag skall gälla från den 1 juli 1970. Den nya politiken måste grundas på erfarenheter under försöksverksamheten och komma att spänna över ett stort fält av olika samhälleliga och näringspolitiska åtgärder. Den måste omfatta en utvidgning av hittillsvarande verksamhet och samtidigt måste nya vägar beträdas.

1. Lokaliseringpolitiken fordrar lika mycket pengar som u-landspolitiken

Den hittillsvarande verksamheten måste väsentligt utbyggas ekonomiskt och organisatoriskt. Den hittillsvarande satsningen av cirka 200 milj. kr. per år — kompletterad med allmänna arbetsmarknadspolitiska beredskapsarbeten och viss skattepolitik — har visat sig vara en otillräcklig satsning. Väsentligt större belopp måste ställas till förfogande från statsmakternas

sida samtidigt som bättre personella och organisatoriska förutsättningar skapas. Man bör vara inställd på att ungefär lika mycket ekonomiska medel måste ställas till förfogande för lokaliseringspolitiken, om den skall kunna lyckas, som man satsar på u-landspolitiken utanför våra gränser.

2. Mål för lokaliseringspolitiken

Det måste ställas upp ett mål från statsmakternas sida, så att den fortsatta politiken kan utformas för att nå det målet. Som det nu är fortsätter en stark avflyttning från stödområdet av de grupper som lättast kan flytta — de yngre och de mest yrkesutbildade. I befolkningsstatistiken kan man avläsa att en skev ålderssammansättning håller på att uppkomma. Den kommer i sin tur att kunna skapa nya och mera svårbemästrade sociala problem. Denna befolkningsutveckling minskar dessutom de möjligheter till ytterligare industrialisering som annars föreligger.

Även om betydande befolkningsomflyttningar sker och kommer att ske inom stödområdet synes det vara nödvändigt att ställa upp ett mål för vilket befolkningsantal statsmakterna eftersträvar att *totalt* upprätthålla inom t. ex. Norrland eller andra delar av stödområdet. Det synes nödvändigt att ställa upp ett sådant befolkningspolitiskt mål av flera skäl: dels för att den statliga insatsens storlek skall kunna bedömas, dels för att inriktningen av den kommunala politiken och länsverksamheten skall kunna anges. Det är också nödvändigt för att det näringsliv som är positivt intresserat för näringspolitik skall kunna veta vilket befolkningsunderlag man kommer att kunna räkna med för den framtida verksamheten — detta med hänsyn till arbetskraftsrekrytering och bedömning av konsumentunderlag. Målet för den statliga näringspolitiken bör sättas till att för Norrland upprätthålla så nära som möjligt den nuvarande befolkningen på 1¼ miljon invånare. Med det målet i sikte bör de ekonomiska resurserna beräknas och utformas.

3. Utjämning av transportkostnaderna

En utjämning av transportkostnaderna mellan det norra stödområdet och Mälardalens industriområde bör eftersträvas. Att transportkostnaderna är ogynnsamma motverkar i sig självt övriga lokaliseringspolitiska åtgärder. Närmast till hands ligger att inom ramen för SJ:s transportpolitik få fram en positiv lokaliseringspolitisk verkan. För stycke gods gäller särskilda taxor och för mera omfattande frakter kan SJ numera förhandla med respektive uppdragsgivare och sluta särskilt avtal. Den lokaliseringspolitik som i höst måste förberedas måste grundas på möjligheter till snabb kostnadsnedsättning för dessa godstransporter i avsikt att uppnå en solidarisk utjämning. Det bör också vara möjligt att uppnå en utjämning av kostnaderna för personfrakterna. På samma sätt som vi driver en solidarisk politik när det gäller t. ex. medicinkostnader, borde vi föra en solidarisk politik när det gäller att utjämna dessa transportkostnader. En utjämning norr om en linje Stock-

holm—Västerås—Örebro av de persontransporter som överstiger 30 à 40 mil synes inte behöva kosta mer än 15 à 25 milj. kr. årligen av statsmedel. I den mån därigenom en högre beläggning skulle kunna åstadkommas bör kostnaderna kunna bli något lägre.

4. Viktigare roll för den statliga företagsgruppen

När den tekniska utvecklingen nu har medfört att den sysselsättning som råvaruproduktionen förut skapat i Norrland kommer att för framtiden bli betydligt mindre än hittills, måste i stället industrialiseringen utbyggas när det gäller färdigvarutillverkningen. Den utvecklingen gäller den stora del av det norrländska näringslivet som ligger i privata händer men också den mindre men betydande del som ligger i statens hand. Det är inte tillfredsställande att antalet arbetsplatser inom den statliga företagsgruppen i Norrland reducerats från 50 000 till 40 000 på tio år och att tecken till fortsatt nedgång föreligger. För den fortsatta näringspolitiska utvecklingen i Norrland måste den statliga företagsgruppen spela en annan och mera positiv roll. Därför fordras organisatoriska, personella förändringar förutom nya ekonomiska resurser.

5. Nya arbetsuppgifter — nya medel

Under senaste halvåret 1968 gick 70 procent av lokaliseringsstödet till områden utanför lokaliseringsområdet. Det är en riktig politik att statsmakterna hjälper också andra orter och distrikt än dem som ligger innanför stödområdet, men det visar vilket behov av nya medel som föreligger för dessa nya arbetsuppgifter. En sådan utvidgning av stödpolitiken bör inte genomföras på bekostnad av de svårt drabbade kommunerna och människorna innanför stödområdet. Om för framtiden lokaliseringspolitiken skall avse helt nya områden bör däremot svarande ekonomiska stöd åstadkommas genom andra beslut.

6. »Norrlandsminister»

I det planeringsarbete, som denna höst måste inledas för utformning av den fortsatta lokaliseringspolitiken, sedan försöksperioden är över, kommer det att visa sig att lokaliseringspolitiken särskilt inom det hårdast utsatta området, Norrland, måste omfatta så gott som alla verksamhetsgrenar som ingår i vår allmänna politik och näringspolitik. Det kommer att vara svårt att avgränsa lokaliseringspolitiken till att bara avse en eller ett par speciella verksamhetsgrenar. Det förefaller troligt att lokaliseringspolitiken när det gäller Norrland kommer att innebära en koordinering av den politik som olika departement driver. Därför bör vid höstens förberedelsearbete övervägas om inte ett konsultativt statsråd bör få som särskild uppgift att hålla i norrlandsfrågorna och kanske därmed också den övriga lokaliseringspolitiska aktivitet som erfordras.

vid utskottets hemställan under N

3) av herrar *Stefanson* (fp) och *Börjesson* i Glömminge (cp), vilka anfört:

Utskottet har en positiv grundinställning till att man genomför åtgärder som kan ge det gotländska näringslivet stimulans. Vi har därför på denna punkt inget annat yrkande än utskottet. Vi vill emellertid framhålla, att ökade möjligheter till sysselsättning inom industrin framstår som synnerligen angelägna för Gotlands del. Dessutom har turistnäringen på Gotland goda utvecklingsmöjligheter, om den tillförs stöd genom en aktiv näringspolitik.

vid utskottets hemställan under O

4) av herr *Börjesson* i Glömminge (cp), som anfört:

Årets riksdag har tidigare avslagit en av mig undertecknad motion (II: 597, likalydande med motionen I: 581) om ökat företagsstöd till sysselsättningssvaga områden i östra Götaland inklusive Öland och Gotland. Jag har därför nu på denna punkt inget annat yrkande än utskottet. De senaste årens folkmängdssiffror tyder på en något förbättrad folkmängdssituation i vissa delar av området, bl. a. Kalmar län. Det är angeläget att den positiva tendens som sålunda kommit till synes stödjes och följs upp. För Öland ökar utvecklingsmöjligheterna, när bron till fastlandet snart blir färdig. Det är önskvärt att utöver industriföretag också hotell och andra turistanläggningar kan komma i åtnjutande av statligt stöd.